

NORSK TEATER- OG ORKESTERFORENING

INNSPILL TIL STATSBUDSJETTET 2021

Til: Kulturdepartementet

Vår ref.: 20/61/ST

Dato: 18.06.2020

Vedlagt følger innspill fra Norsk teater- og orkesterforening (NTO) til statsbudsjettet 2021.

NTO er arbeidsgiver- og interesseforening for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. Våre 51 medlemmer består av produserende og programmerende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor.

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Marta Færevaa Hjelle
styreleder

Morten Gjeltén
direktør

Innhold

Oppsummering	5
Koronapandemien – langtidsvirkninger og store utfordringer	13
Store inntektstap og merkostnader	13
Kunstnerøkonomi	14
Kvalitet og utvikling av kunstnerskap	14
Uforutsigbare publikumsinntekter	14
Konsistent og forpliktende politikkutforming	14
Flere departement må ansvarliggjøres	15
Delt finansiering og fast fordelingsnøkkel	16
Fylkessammenslåing påvirker turnéområdene	17
Styrket dialog	17
Styreoppnevning	18
Styringsdialog og institusjonsevalueringer	18
Revisjon av kulturloven	19
ABE-reformen svekker infrastrukturen og må avvikles	20
Underadministrerte virksomheter	21
Rammer kjernevirksomheten	21
Effektiv ressursutnyttelse er godt dokumentert	22
Ressursutnyttelse og avtaleverk – et delt ansvar	23
Frie kunstinstitusjoner er ikke en del av statsforvaltningen	23
Ingen effektiviseringsgevinst i å kutte rammetilskuddet	24
Uheldig dreining fra rammetilskudd til prosjektf finansiering	24
God institusjonsøkonomi er god kunstnerøkonomi	24
Institusjonenes lønnskostnader til kunstnerne	24
Skuespiller- og danseralliansen	25
Musikerallianse	26
Komplekst samvirke	26
Underkommuniserte ressurs- og pengestrømmer	26
Programmeringsøkonomi- og kompetanse	27
Institusjonsmangfold og kunstnerisk motivert samarbeid	27
Sterkere og flere programmerende virksomheter	28
Kulturhusenes uutnyttede potensial	29
Nasjonalt turnénettverk og regionale kompetansesentre for dans	29
Scenekunstbrukets distribuerte formidlingsmodell	30
Kulturfondet – styrking og romsligere tildelinger	30
Stipender og stimuleringsordninger	31
Forholdet mellom stipender og prosjekttilskudd	31
Insentiver for ny musikk og dramatikk	31
Kulturrådets rolle og institusjonene	31

Utdanningspolitikk og kunstpolitikkenes kvalitetsmål	33
Flere profesjonalitets- og kvalitetsforståelser	33
Kvalitetsvariasjoner og udekkede behov	33
Entreprenørskap	33
Press på tilskuddsordningene og institusjonene	34
Udanningspolitisk ansvar	34
Ytringsmangfold og representasjon	35
Demokratiske fellesarenaer	35
Økt brukerbetaling versus tilgjengelighet	35
Skole- og utdanning som viktig premissleverandør	36
Internasjonalt samarbeid	36
Kunstpolitikk for internasjonalt samarbeid	36
Misforhold mellom ambisjoner og virkemidler	36
Ordninger som treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene	37
Kulturtankens rolle og mandat	37
Manglende anerkjennelse av armlengdesprinsippet	38
Unngå oppbygging av parallelle kompetanser	38
Musikkbruket	38
Den kulturelle skolesekken og institusjonene	39
Kvalitet som førende utvelgelseskriterium også i DKS	39
Billettfond og øremerkede midler til skolene	40
De estetiske og humanistiske fagene i utdanningsløpet	40
Tydeliggjøring av skolens ansvar	40
Fagfornyelsen	41
Lærerkompetanse	41
Talentutvikling	41
Kulturskolene	42
Bygg for kvalitet og publikum	42
Forenklet kulturmoms	45
Bred enighet i bransjen og langsiktig løsning for kulturhusene	45
Flere områder skal inkluderes i momssystemet	45
Digital distribusjon og formidling	46
Formidlingspotensial	46
Kunstneriske utfordringer	46
Kor og vokalsembler	47
Regionale strukturer og behov	47
Kvalitativ ubalanse	47
Rammevilkår for langsiktig utvikling, kvalitet og profesjonalitet	47
Styrket ensemblesang i utdanningen	47
Det offentlige ordskiftet og kunstkritikken	48
Styrking av tidsskrift og kritikk i de allmenne mediene	48
Felles løft	48
Uavhengig reisestøtte for kritikere	49
Tilskuddsordning for samfunnsviktig kritikk og NRKs rolle	49

Kunnskapsbasert politikk og ordskifte	49
Bransjeinnsikt	49
Tverrfaglighet	50
Utsatte Humaniorafag må sikres	50
Privat finansiering	50
Prinsipiell diskusjon om statens rolle	51
Kost-nytte og effektiv ressursutnyttelse	51
Faktabasert vurdering av potensialet	52
Evalueringsav gaveforsterkningsordningen	52
Tilrettelegging for flere fond og stiftelser	52
Skatteinsentiver	53
Klima og bærekraft i norsk musikk og scenekunst	53
Kunnskapsbehov	53
Bransjestandard	53
NTOs medlemmer	54

OPPSUMMERING

KORONAPANDEMIEN – LANGTIDSVIRKNINGER OG STORE UTFORDRINGER

Vi ber departementet være oppmerksom på hvor viktig det er at bevilgningene til musikk- og scenekunstinstitusjonene opprettholdes i 2021, og at behovene for ytterligere krisetiltak vurderes fortløpende både i forhold til endringer i smittevernreglene og den usikkerheten som er knyttet til fremtidige publikumsinntekter.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene er forskjelligartede; de rammes dermed på forskjellig vis og vil ha ulike behov for økonomiske tiltak fremover.

Flere institusjoner vil ha betydelige inntektstap også i 2021, selv om størrelsen vil variere i forhold til ulike scenarier. Dersom det ikke kompenseres for inntektstapet, vil dette føre til en alvorlig innsnevring av det kunstneriske handlingsrommet med uoverskuelige langtidsvirkninger for bransjen og tilbudet til publikum.

Vi vil understreke at permitteringer ikke er et bærekraftig kostnadsreducerende tiltak over tid. I tillegg til å ramme den kunstneriske kvaliteten, svekkes institusjonenes evne til å omstille seg til alternative produksjons- og visningsformer og til å komme sterkt tilbake etter hvert som smittevernbegrensningene lempes.

Kompenserende tiltak i 2021 må både sikre institusjonene et størst mulig kunstneriske handlingsrom så lenge restriksjonene varer, og bidra til å sette institusjonene i stand til å gjenoppta virksomheten med samme styrke, produksjonskapasitet og kvalitetsnivå som før så snart krisen er over.

Krav om avstand og begrensede publikumstall, men også reiserestriksjoner og karantenereregler i en utpreget internasjonal bransje, innebærer betydelige kunstneriske og økonomiske utfordringer og en stor risiko for langtidsplanleggende virksomheter.

Denne risikoen og vedvarende usikkerheten må myndighetene ta høyde for ved å bidra til størst mulig økonomisk forutsigbarhet.

Institusjonene inngår i et nettverk av samarbeidende aktører. Det er viktig at hele infrastrukturen av formidlingsarenaer for musikken og scenekunsten ivaretas, og at ordningene for selvstendig næringsdrivende og frilansere treffer godt.

Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) har så langt falt utenfor alle krisetiltak. Vi anmoder om at SKUDA kompenseres for økte lønnskostnader for å unngå at permitteringer av ansatte kunstnere i SKUDA blir langvarig.

Kulturområdet må prioriteres høyere av myndighetene økonomisk, men også når det gjelder rekkefølge på gjenåpningstiltak og oppfølging av smitteverntiltak i form av rådgiving og autorisering av smittevernveiledere.

KONSISTENT OG FORPLIKTENDE POLITIKKUTFORMING

NTO anmoder om en konsistent og forpliktende politikkutforming, hvor prinsippene og verdiene som er uttalt i kulturmeldingen viser seg i økonomiske prioriteringer og konkrete tiltak i de årlige budsjettframleggene.

Da kulturmeldingen kom var vi glade for at kulturpolitikken, i tråd med NTOs oppfordringer, tydelig forankres i infrastrukturkravet i Grunnlovens § 100 og statens ansvar for å sikre en åpen og opplyst offentlig samtale.

Denne forankringen får imidlertid betydning først når infrastrukturkravet kommer til uttrykk i politiske prioriteringer og konkret politikktutforming.

Vi vil understreke at de siste årenes stagnasjon i bevilgningene til sektoren og svekkede rammevilkår for musikk- og scenekunstinstitusjonene på ingen måte er i samsvar med den betydningen som kunsten og kulturen tilskrives i kulturmeldingen.

FLERE DEPARTEMENT MÅ ANSVARLIGGJØRES

NTO er kritisk til at stadig flere satsinger med eksterne mål finansieres over kulturbudsjettet. Andre departement må gjøres ansvarlige slik at næringspolitiske og andre eksterne satsinger ikke belastes Kulturdepartementet og går på bekostning av dette departementets kjerneansvar.

DELT FINANSIERING OG FAST FORDELINGSNØKKEL

Ordningen med fast fordelingsnøkkel knyttet til Stortingets budsjettvedtak må opprettholdes.

Det er viktig at staten tar sitt ansvar for at fylkeskommuner og kommuner sikres økonomiske vilkår for å opprettholde sin andel av den offentlige finansieringen i samsvar med en avtale om 70/30-fordeling.

Samtidig må det finnes mekanismer som sikrer at fylkeskommuner og kommuner tar sin del av ansvaret for at delt finansiering skal fungere som en forutsigbar ordning.

STYRKET DIALOG

Vi er glade for at Kulturdepartementet vil legge til rette for en årlig og mer systematisert dialog mellom forvaltningsnivåene. Vi legger til grunn at denne dialogen vil finne sted på både politisk og administrativt nivå. Det er særlig viktig at vertskommunene er direkte part i dialogen, samt at institusjonene involveres på en god måte.

Styrket dialog er viktig for en samordnet forvaltning av tilskuddet til de institusjonene hvor det offentlige finansieringsansvaret er delt.

I tillegg er det viktig at også de institusjonen som mottar hele det offentlige driftstilskuddet fra staten involveres i en god og systematisert dialog mellom forvaltningsnivåene, f.eks. i saker som handler om stedlig forankring, mangfold, barn og unge og kunst i skolen mm.

STYREOPPNEVNING

NTO anmoder om at en mer systematisert dialog omfatter offentlige myndigheters oppnevning av styremedlemmer, og at staten tar del i dette viktige arbeidet også ved de institusjonene hvor det offentlige finansieringsansvaret er delt.

En helhetlig vurdering og profesjonelle prosedyrer er viktig for å sikre kompetente og velfungerende styre med god rolleforståelse, og for at mangfold og representasjon (mht. kulturell bakgrunn, alder, kjønn og geografi) er godt ivare tatt.

Noen institusjoner har vedtektsfestet at det skal oppnevnes en valgkomité, med tilhørende instruks, nettopp for å bidra til dette.

Vi vil særlig understreke at en profesjonalisering av styreoppnevningen må sikre at styrene fungerer på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter.

STYRINGSDIALOG OG INSTITUSJONSEVALUERINGER

NTO anmoder om at de periodiske institusjonsevalueringene videreføres. Slike kvalitative evalueringer er en viktig del av et dialogbasert styringssystem som anerkjenner at verken kvalitet eller ressursutnyttelse kan reduseres til nøkkeltall, og at kostnadseffektivitet ikke kan løsrives fra det overordnede kvalitetsmålet.

Evalueringene samsvarer godt med armlengdesprinsippet og legger til rette for at institusjonene kan dyrke sin egenart og utvikle seg i henhold til egne visjoner og mål.

I tråd med intensjonen om å styrke dialogen mellom forvaltningsnivåene, bør det etter vårt syn også vurderes om Kulturdepartementet bør involvere vertskommuner og -fylkeskommuner på oppdragssiden.

REVISJON AV KULTURLOVEN

NTO ser frem til en revidert kulturlov som kan sikre rammeverket for et finansieringssystem som er i samsvar med infrastrukturkravet i Grunnloven § 100, og som bidrar til å styrke strukturene rundt den frie, profesjonelle kunsten gjennom en lovfesting av armlengdesprinsippet som styringsdoktrine på alle forvaltningsnivåene.

ABE-REFORMEN SVEKKER INFRASTRUKTUREN OG MÅ AVVIKLES

NTO anmoder om full lønns- og priskompensasjon for musikk- og scenekunstinstitusjonene, og at disse virksomhetene f.o.m. 2021 ikke rammes av ytterligere kutt i bevilgningene kamuflert som effektivisering.

Dette er en forutsetning for at frilansere så vel som fast ansatte kunstnere skal holde tritt med lønnsutviklingen i samfunnet, samtidig med at institusjonene har handlingsrom til å opprettholde aktivitets- og kvalitetsnivået, ta kunstnerisk risiko og iverksette nye satsinger.

Reformbegrunnelsen for de årlige kuttene er basert på en feilaktig antagelse om at det finnes et vedvarende effektiviseringspotensial som kan tas ut i form av reduserte bevilgninger, uten at det forringer omfang og kvalitet i tilbudet til publikum.

Kuttene rammer kjernevirksomheten direkte i arbeidsintensive musikk- og scenekunstinstitusjoner som allerede har gjennomført krevende effektiviseringer, og hvor økonomien i all hovedsak er knyttet til kunstnerisk produksjon og dermed til å lønne kunstnere og annet kunstfaglig personale.

UHELDIG DREINING FRA RAMMETILSKUDD TIL PROSJEKTFINANSIERING

NTO anmoder om at dreiningen i kulturpolitikken fra rammetilskudd mot større grad av prosjektfinsiering med tilhørende detaljstyring snus. Omfordeling av midler fra rammetilskuddet til politisk definerte satsingsområder svekker den kunstneriske friheten og innsnevrer institusjonenes kunstneriske handlingsrom.

GOD INSTITUSJONSØKONOMI ER GOD KUNSTNERØKONOMI

Vi ber Kulturdepartementet merke seg at det er en direkte sammenheng mellom institusjonsøkonomien og kunstnerøkonomien.

Innenfor scenekunsten og musikken er de offentlig finansierte institusjonene de viktigste arbeidsgiverne for frilansere så vel som fast ansatte kunstnere. Arbeidsmarkedet for kunstnerne er dermed i stor grad påvirket av institusjonenes økonomiske rammer.

Den infrastrukturen som institusjonene representerer bidrar til kontinuitet i arbeidsmulighetene i og utenom hovedstadsregionen og de største byene – både som direkte arbeidsgivere, gjennom samarbeid, og som viktige vitaliserende faglige kompetansemiljø for det øvrige kulturlivet.

PROGRAMMERINGSØKONOMI- OG KOMPETANSE

Vi oppfordrer til en helhetlig vurdering av hvordan programmeringskompetansen og -økonomien kan styrkes og innrettes for å sikre at den profesjonelle musikken og scenekunsten kan nå et større publikum gjennom flere visninger og styrket formidling flere steder i landet. Vi vil særlig understreke kulturhusenes uutnyttede potensial.

En anerkjennelse av institusjonenes frihet og mangfoldet av driftsformer og arbeidsmåter må ligge til grunn for en slik vurdering.

Det er viktig at kvalitet er et avgjørende utvelgelseskriterium i arrangørleddet, samt at flere kvalitetsforståelser settes i spill gjennom en direkte styrking av en kunstfaglig kompetent etterspørselsside som kan programmere og co-producere uavhengig av Kulturrådets beslutninger.

Som et ledd i å styrke infrastrukturen for dans og samtidig supplere Kulturrådets beslutninger, mener vi at de største og mest etablerte regionale kompetansesentrene for dans, herunder DansiT - Dansekunst i Trondheim og Midt-Norge, bør motta driftstilskudd direkte over statsbudsjettet.

KULTURFONDET – STYRKING OG ROMSLIGERE TILDELINGER

Økninger i avsetningene til musikk og scenekunst under kulturfondet bør ledsages av romsligere tildelinger til færre prosjekter slik at vilkårene får kvalitetsmålet styrkes og tariffer kan følges. Vi minner om hvor viktig det er at forvaltningen av midler til personlige kunstnerskap (individuelle og kollektive) disponeres ut ifra kunstfaglige vurderinger på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter i tråd med Kulturrådsloven.

STIPENDER OG STIMULERINGSORDNINGER

I den stramme økonomiske situasjonen som musikk- og scenekunstinstitusjonene i dag befinner seg i, etter seks år med årlige bevilgningskutt, er handlingsrommet for risikoprojekter og særskilte satsinger snevret inn.

Dette aktualiserer spørsmålet om flere insentivordninger som for eksempel kan stimulere bruk av levende musikk og utvikling og oppsetting av ny norsk dramatik som et supplement til ordningene ved Dramatikkens hus.

KULTURRÅDETS ROLLE OG INSTITUSJONENE

Vi erfarer en skrittvis utvidelse at Norsk kulturråds rolle og mandat til å omfatte kunnskapsproduksjon, utviklingsarbeid og tilskuddsforvaltning rettet mot musikk- og scenekunstinstitusjonene.

NTO er kjent med at Kulturrådet er i omstilling og rigges for å ivareta nye direktoratsoppgaver, men vi etterlyser mer transparente prosesser ledsaget av grundigere refleksjoner over Kulturrådets rolle og mandat.

UTDANNINGSPOLITIKK OG KUNSTPOLITIKKENS KVALITETSMÅL

For å sikre kvalitetsmålet i kunstpolitikken og en fornuftig samlet ressursbruk, bør det gjøres en gjennomgang av utdanningspolitiske virkemidler som stimulerer og regulerer opprettelsen av nye utdanninger i Norge og studenters valg av utdannelse i utlandet.

En slik gjennomgang bør være basert på systematisk kunnskap om forholdet mellom utdanningstilbudene og kvantitative og kvalitative kunstfaglige kompetansebehov i arbeidsmarkedene.

YTRINGSMANGFOLD OG REPRESENTASJON

Det knytter seg i dag betydelige strukturelle utfordringer til målene om mangfold og bred representasjon i musikk- og scenekunstbransjen – både blant kunstnere og annet fagpersonale, i institusjonenes ledelse, i råd og utvalg og i publikum. Det er derfor gledelig at regjeringen ønsker å styrke ytringsmangfoldet som også er i kjernen av infrastrukturkravet i Grunnlovens § 100.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene har et viktig ansvar for å fremme mangfold både som arbeidsgivere og som viktige meningsdannende arenaer for samtale og kritisk refleksjon.

Institusjonenes handlingsrom for å utvikle strategier ut ifra egenart og demografiske omgivelser må sikres, og det er viktig at krav om økt egeninntjening og brukerbetaling ikke blir en hindring for å nå et mer sammensatt publikum.

Samtidig minner vi om at langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold må begynne i skolen som en unik fellesarena, hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer, og følges opp gjennom hele utdanningsløpet.

INTERNASJONALT SAMARBEID

NTO legger til grunn at den varslede internasjonale strategien for kulturpolitikken munner ut i en tydeligere *kunstpolitikk* for internasjonalisering som er godt koordinert med Utenriksdepartementets og utenriksstasjonenes arbeid, og som omfatter virkemidler som også treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Vi ber om at avsetningen til kulturformål over Utenriksdepartementets budsjett styrkes, samt at det finnes frem til en løsning som sikrer at regjeringens formelle samarbeidspartner og rådgiver for Utenriksdepartementets innsats på scenekunstområdet representerer hele bransjen samlet.

KULTURTANKENS ROLLE OG MANDAT

Det må være et mål at mest mulig midler kanaliseres direkte til elevenes kunstopplevelser, og at minst mulig går til administrasjon av Den kulturelle skolesekken (DKS). NTO er kritisk til at det er etablert en så stor sentral administrasjon for en desentralisert ordning som Kulturtanken i dag representerer, og ber om en gjennomgang av Kulturtankens rolle og mandat.

Vi vil understreke at armlengdesprinsippet og spredt beslutningsmyndighet må ivaretas i organiseringen og forvaltningen av ordningen sentralt så vel som lokalt, og at kvalitet må være det førende kriteriet i programmeringen.

NTO anmoder videre om at det overføres midler fra Kulturtanken til opprettelsen av Musikkbruket, etter modell av Norsk Scenekunstbruk, for kvalitetssikring og styrket formidling av musikk til et ungt publikum.

DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN OG INSTITUSJONENE

For å sikre bredde i DKS-tilbudet som et bidrag til elevenes dannelse er det viktig at de også får oppleve den kunsten som allerede produseres av profesjonelle kunstprodusenter i teater- og konsertsaler, og ikke kun produksjoner tilpasset DKS.

Kvalitet må være det førende utvelgelseskriteriet i programmeringen, og det bør vurderes billettfond eller andre ordninger som legger til rette for direkte samarbeid mellom musikk- og scenekunstinstitusjonene og skolene.

DE ESTETISKE OG HUMANISTISKE FAGENE I UTDANNINGSLØPET

Et bredt kompetansebegrep forankret i skolens dannelsesoppdrag må innebære en styrking av mottakersiden og fortolkningskompetansen i kunsten. De humanistiske og estetiske fagene må styrkes som en essensiell del av allmenndannelsen. Dette kan gjøres gjennom en kompetansehevende satsing på så vel de estetiske og humanistiske fagene i skolen, som på kunst- og kulturdelen i andre fag.

Likeså må kunstfagenes plass og kvalitet styrkes i hele utdanningsløpet for å sikre at utøvere utdannet i Norge kan hevde seg i et globalt arbeidsmarked preget av stor konkurranse og høye kvalitetskrav.

BYGG FOR KVALITET OG PUBLIKUM

NTO anmoder om at regjeringen er oppmerksom på fortsatt store etterslep i nødvendige investeringer i produksjons- og formidlingslokaler for musikken og scenekunsten.

Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover institusjonenes produksjonsbudsjetter.

Vi ber regjeringen merke seg særskilt Nationaltheatrets behov for en rask avklaring av de fysiske rammene for teaterdriften i perioden bygningsarbeidene pågår, samt de akutte behovene for nye lokaler til Det samiske nasjonalteatret Beaivvás.

FORENKLET KULTURMOMS

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats. En slik lovendring vil bidra til betydelig forenkling, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader.

DIGITAL DISTRIBUTJON OG FORMIDLING

Det ligger betydelige muligheter i den digitale teknologien for styrket formidling og distribusjon av musikk og scenekunst.

Vi ber departementet være oppmerksom på institusjonenes begrensede muligheter for fullt ut å utnytte dette potensialet innenfor stadig svekkede økonomiske rammer, og anmoder om at det støttes opp om arbeidet med å utvikle digitale løsninger som fordrer investering i kompetanse og utstyr.

Samtidig vil vi understreke at den levende teaterkunsten som skapes i sanntid i møte med publikum aldri kan erstattes av en strømmet forestilling.

KOR OG VOKALENSEMBLER

NTO er glad for at både Det Norske Solistkor og Edvard Grieg Kor er styrket de senere årene. Dette er en viktig del av en nasjonal korsatsing. Som ledd i den videre satsningen imøteser vi en styrking også av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å styrke kvaliteten i den vokale delen av musikkteater- og operaproduksjoner.

DET OFFENTLIGE ORDSKIFTET OG KUNSTKRITIKKEN

Vi ber om at kulturmeldingens dannelsesbegrep følges opp med en styrking av den offentlige samtalen om kunsten og kritikken gjennom en koordinert kunst-, -medie-, og kunnskapspolitikk.

En slik satsing er av vesentlig betydning både for den faglige diskusjonen og refleksjonen rundt kunstens innhold og kvalitet, men også for å synliggjøre kunsten og øke interessen og kunstforståelsen for et bredere publikum.

Kulturrådet må gis økonomiske forutsetninger for nødvendige avsetninger til den nye tilskuddsordningen for tidsskrift og kritikk, og det bør vurderes en egen reisestøtteordning for kritikere innenfor musikk og scenekunst.

KUNNSKAPSBASERT POLITIKK OG ORDSKIFTE

Det er gledelig at kulturmeldingen understreker betydningen av at politikkutforming, forvaltningen og det offentlige ordskiftet må være basert på solid kunnskap. Vi ser frem til at dette resulterer i en overordnet forskningsstrategi som kan imøtekomme behovene for langsiktig satsing på kvalitet i forskningen og oppbygging av sterkere forskningsmiljøer.

Vi vil særlig understreke behovet for å fremme den erfaringsbaserte bransjeinnsikten, så vel som den tverrfaglige kulturforskningen slik at samfunnsvitenskapelige innfallsvinkler oftere suppleres med humanistiske og estetiske perspektiver og analyser.

UTSATTE HUMANIORAFAG MÅ SIKRES

NTO anmoder om at de utvikles strukturer og ordninger som sikrer fremtiden for nødvendige humaniorafag, basert på en anerkjennelse av at noen av disse fagene, herunder teatervitenskap, er utsatte fag i Norge.

De humanistiske fagene er kritiske dannelsesfag som kvalifiserer bredt og grunnleggende. For musikk- og scenekunstbransjen er dette helt essensielle fag både for kunstnerisk utvikling og for fortolkning og refleksjon på mottakersiden, men også som rekrutteringsarenaer til bransjen.

Det er et prekært behov for å finne frem til strukturer og ordninger som sikrer produksjon og formidling av kunnskap som ikke så lett kan telles og måles, og som dermed ikke gir uttelling i den resultatbaserte delen av finansieringen i høyere utdanning og forskning.

PRIVAT FINANSIERING

NTO er positiv til tiltak som kan styrke det samlede finansieringsgrunnlaget for kultursektoren og oppfordrer til en prinsipiell diskusjon om statens rolle, mål og virkemidler for å fremme privat finansiering. Det er viktig at politikkutforming er basert på kunnskap om vilkårene for å fremskaffe private gaver og sponsormidler, og at nye ordninger som gaveforsterkningen fortløpende evalueres.

KLIMA OG BÆREKRAFT I NORSK MUSIKK OG SCENEKUNST

I bransjen arbeides det med å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det arbeides på tvers av hele kulturfeltet med utarbeidelse av et felles grønt veikart for kulturlivet, og NTO har igangsatt et eget prosjekt for å bistå sine medlemmer i å legge om til grønnere drift.

Det står imidlertid klart at det vil være behov for overordnede nasjonale, bransjeuavhengige verktøy, som klimakalkulatorer, for å standardisere rapportering og mer effektivt identifisere sentrale innsatsområder. Vi ber derfor om at myndighetene prioriterer å tilby slike verktøy og legge til rette for institusjonenes klima- og miljøtiltak.

KORONAPANDEMIEN – LANGTIDSVIRKNINGER OG STORE UTFORDRINGER

Vi ber departementet være oppmerksom på hvor viktig det er at bevilgningene til musikk- og scenekunstinstitusjonene opprettholdes i 2021, og at behovene for ytterligere krisetiltak vurderes fortløpende både i forhold til endringer i smittevernreglene og den usikkerheten som er knyttet til fremtidige publikumsinntekter.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene er forskjelligartede; de rammes dermed på forskjellig vis og vil ha ulike behov for økonomiske tiltak fremover.

Flere institusjoner vil ha betydelige inntektstap også i 2021, selv om størrelsen vil variere i forhold til ulike scenarier. Dersom det ikke kompenseres for inntektstapet, vil dette føre til en alvorlig innsnevring av det kunstneriske handlingsrommet med uoverskuelige langtidsvirkninger for bransjen og tilbudet til publikum.

Vi vil understreke at permitteringer ikke er et bærekraftig kostnadsreducerende tiltak over tid. I tillegg til å ramme den kunstneriske kvaliteten, svekkes institusjonenes evne til å omstille seg til alternative produksjons- og visningsformer og til å komme sterkt tilbake etter hvert som smittevernbegrensningene lempes.

Kompenserende tiltak i 2021 må både sikre institusjonene et størst mulig kunstneriske handlingsrom så lenge restriksjonene varer, og bidra til å sette institusjonene i stand til å gjenoppta virksomheten med samme styrke, produksjonskapasitet og kvalitetsnivå som før så snart krisen er over.

Krav om avstand og begrensede publikumstall, men også reiserestriksjoner og karanteneregler i en utpreget internasjonal bransje, innebærer betydelige kunstneriske og økonomiske utfordringer og en stor risiko for langtidsplanleggende virksomheter.

Denne risikoen og vedvarende usikkerheten må myndighetene ta høyde for ved å bidra til størst mulig økonomisk forutsigbarhet.

Institusjonene inngår i et nettverk av samarbeidende aktører. Det er viktig at hele infrastrukturen av formidlingsarenaer for musikken og scenekunsten ivaretas, og at ordningene for selvstendig næringsdrivende og frilansere treffer godt.

Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) har så langt falt utenfor alle krisetiltak. Vi anmoder om at SKUDA kompenseres for økte lønnskostnader for å unngå at permitteringer av ansatte kunstnere i SKUDA blir langvarig.

Kulturområdet må prioriteres høyere av myndighetene økonomisk, men også når det gjelder rekkefølge på gjenåpningstiltak og oppfølging av smitteverntiltak i form av rådgiving og autorisering av smittevernveiledere.

STORE INNTEKTSTAP OG MERKOSTNADER

Flere av institusjonene har store inntektstap som følge av pålegg og råd fra helsemyndighetene. I tillegg kommer merkostnader blant annet knyttet til krevende omstilling, endrede produksjonsplaner, alternativ drift og smitteverntiltak.

De særskilte økonomiske tiltakene for musikk- og scenekunstinstitusjonene som kom i den siste krisepakken er derfor viktige tiltak som bidrar til å styrke institusjonenes kunstneriske handlingsrom og tilbudet til publikum i en krevende tid.

Dette er en tydelig anerkjennelse av institusjonenes sentrale rolle som lokomotiver i en gradvis gjenåpning av kulturlivet. Vi leser også tiltakene som en anerkjennelse av det svært krevende arbeidet som musikk- og scenekunstinstitusjonene legger ned i omstilling og endring av planer for å komme i gang igjen til tross for stadige restriksjoner og betydelig usikkerhet.

For de institusjonene med størst inntektstap utgjør kompensasjonen i den siste krisepakken likevel kun en mindre andel av det reelle inntektstapet, og de samme virksomhetene står overfor en svært krevende usikkerhet knyttet til publikumsinntekter i 2021.

KUNSTNERØKONOMI

Økte bevilgninger til institusjonene er god kunstnerøkonomi som stimulerer sysselsettingen av frilansere så vel som fast ansatte i denne perioden, men som også bidrar til å sikre at kunstnerne har arbeidsplasser å komme tilbake til.

I tillegg er tiltak for frilansere og selvstendig næringsdrivende, sammen med krisefond og stipend, viktige for hele bransjen.

I en gradvis gjenåpningsfase vil det like fullt være færre oppdrag enn normalt for frilansere. Dette vil skape en betydelig økonomisk usikkerhet for Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA). Det er derfor viktig at SKUDAs kapasitet som en viktig arbeidsgiver for skuespillere og dansere ikke svekkes i 2021.

KVALITET OG UTVIKLING AV KUNSTNERSKAP

For musikk- og scenekunstinstitusjonene er tiltak som bidrar til at de raskere kan gjenoppta aktiviteten ikke minst viktige for at virksomhetene skal kunne vedlikeholde den kunstneriske kvaliteten og utviklingen av kunstnerskap som fordrer samhandling og publikumsmøter.

UFORUTSIGBARE PUBLIKUMSINNTEKTER

Vi vil understreke at situasjonen fortsatt er svært krevende, med stadig strenge publikumsbegrensninger og avstandsregler som fører til inntektstap kombinert med vanskelige og fordyrende produksjonsforhold.

Det er en betydelig usikkerhet knyttet både til kunstneriske langtidsvirkninger og til hvordan krisen vil kunne påvirke publikumsoppslutningen i lang tid fremover også uavhengig av myndighetsrestriksjoner.

Vi viser til [Covid-19 publikumsundersøkelse](#) hvor det av denne første runden fremkommer at seks av ti av kjernepublikummet ikke er klare til å vende tilbake så snart myndighetene tillater det, men vil vente til det er helt risikofritt.

Kompenserende tiltak i 2021 må derfor ta høyde for en betydelig usikkerhet knyttet til publikumsinntekter fremover.

KONSISTENT OG FORPLIKTENDE POLITIKKUTFORMING

NTO anmoder om en konsistent og forpliktende politikkutforming, hvor prinsippene og verdiene som er uttalt i kulturmeldingen viser seg i økonomiske prioriteringer og konkrete tiltak i de årlige budsjettfremleggene.

Da kulturmeldingen kom var vi glade for at kulturpolitikken, i tråd med NTOs oppfordringer, tydelig forankres i infrastrukturkravet i Grunnlovens § 100 og statens ansvar for å sikre en åpen og opplyst offentlig samtale.

Denne forankringen får imidlertid betydning først når infrastrukturkravet kommer til uttrykk i politiske prioriteringer og konkret politikktutforming.

Vi vil understreke at de siste årenes stagnasjon i bevilgningene til sektoren og svekkede rammevilkår for musikk- og scenekunstinstitusjonene på ingen måte er i samsvar med den betydningen som kunsten og kulturen tilskrives i kulturmeldingen.

Kunst- og kulturinstitusjonene defineres i kulturmeldingen som en viktig del av ytringsfrihetens infrastruktur som staten er forpliktet til å sikre og legge til rette for i henhold til Grunnloven § 100.

Med dette anerkjennes de kunstneriske virksomhetene som verdifulle demokratiske fellesarenaer for dannelses, kritisk refleksjon og meningsbrytning, og som unike kilder til innsikt som vi noen ganger ikke kan få annet enn gjennom kunsten.

Kunstens frihet og institusjonenes uavhengighet fra politiske myndigheter befestes. Prinsippet om en armlengdes avstand foreslås lovfestet, og kvalitet er formulert fremst blant de nasjonale målene for kulturpolitikken.

Basert på en slik anerkjennelse, og med fremveksten av populisme, polarisering og illiberale krefter i vestlige demokratier, skulle alt tilsi at staten styrker og ikke svekker sitt ansvar for å sikre de institusjonelle vilkårene for et velfungerende offentlig ytringsrom.

I den ekstraordinære situasjonen med koronapandemien er det særlig viktig at regjeringen er oppmerksom på den *langsiktige verdien* av investeringer i kunsten og kulturen, fremfor rask og målbar nytteeffekt.

I tillegg kommer den betydningen arbeidsintensive musikk- og scenekunstinstitusjoner har for å stimulere til sysselsetting og aktivere økonomien både direkte som arbeidsgivere og gjennom positive ringvirkninger både for det øvrige kulturlivet og andre sektorer.

Det er også prekære behov for rehabilitering og nye bygg for å sikre produksjons- og formidlingsvilkårene i bransjen, som med en intensivering av tempoet også kan stimulere sysselsettingen i en krevende økonomisk situasjon.

FLERE DEPARTEMENT MÅ ANSVARLIGGJØRES

NTO er kritisk til at stadig flere satsinger med eksterne mål finansieres over kulturbudsjettet. Andre departement må gjøres ansvarlige slik at næringspolitiske og andre eksterne satsinger ikke belastes Kulturdepartementet og går på bekostning av dette departementets kjerneansvar.

Slik det er formulert i kulturmeldingen, har kulturpolitikken også innvirkning på mange andre politikkområder og kan gi viktige bidrag til måloppnåelsen blant annet i næringspolitikken.

Den langsiktige utformingen av kunstpolitikken må likevel ta utgangspunkt i det som inngår i Kulturdepartementets kjerneansvar og som ikke kan gjøres til delansvar i noe annet departementet –

nemlig å sikre forutsigbare rammer for den grunnleggende, langsiktige kunstneriske utviklingen og nyskapingen.

De senere årene har vi derimot sett en tendens til at satsinger med eksterne mål belastes kulturbudsjettet slik som midler til Innovasjon Norge og Kreativt Norge, filminstivordningen, reiseliv og forsvarskorps. I inneværende års budsjett ble endatil midler trukket ut av kulturbudsjettet og overført til Kommunal- og moderniseringsdepartementets post *Mobiliserende og kvalifiserende næringsutvikling* som del av regionreformen.

DELT FINANSIERING OG FAST FORDELINGSNØKKE

Ordningen med fast fordelingsnøkkel knyttet til Stortingets budsjettvedtak må opprettholdes.

Det er viktig at staten tar sitt ansvar for at fylkeskommuner og kommuner sikres økonomiske vilkår for å opprettholde sin andel av den offentlige finansieringen i samsvar med en avtale om 70/30-fordeling.

Samtidig må det finnes mekanismer som sikrer at fylkeskommuner og kommuner tar sin del av ansvaret for at delt finansiering skal fungere som en forutsigbar ordning.

Det er svært gledelig at regjeringen ikke går videre med forslagene om å overføre et større ansvar til fylkeskommunene på kulturområdet, verken gjennom endringer i finansieringsandelene eller overføring av enkelttilskudd til musikk- og scenekunstinstitusjoner.

Kulturdepartementets begrunnelse er saklig og kunnskapsbasert, og vi er fornøyd med at departementet har lyttet til bransjefellesskapet. Vi setter stor pris på at vi har fått gehør for en prinsipiell og konsistent argumentasjon for å videreføre et velfungerende finansieringssystem som samsvarer godt med intensjonen i infrastrukturkravet i Grunnloven § 100.

Statlig hovedansvar for den offentlige finansieringen av musikk- og scenekunstinstitusjonene sikrer en helhetlig nasjonal kulturpolitikk og målet om et likeverdig tilbud i hele landet. Samtidig har fylkeskommunene og kommunene frihet til å prioritere kunstinstitusjonene og styrke sin kulturpolitiske innsats innenfor rammestyring som prinsipp.

Ordningen med statlig majoritetstilskudd og fast fordelingsnøkkel sikrer langtidsplanleggende institusjoner forutsigbare rammevilkår. Vi vil derfor understreke at en slik ordning med fast fordelingsnøkkel knyttet til Stortingets budsjettvedtak må opprettholdes.

At det regionale tilskuddet er en forutsetning for statens andel, gir engasjerte lokalpolitikere et avgjørende viktig argument for å prioritere musikk- og scenekunstinstitusjonene i en krevende konkurranse med andre viktige og til dels lovpålagte oppgaver innenfor trange økonomiske rammer: Når regionen følger opp med sin andel av bevilgningen fører det med seg en vesentlig statlig investering i regionen.

Dette er en investering i kunsten, men med betydelige ringvirkninger i form av arbeidsplasser, skatteinntekter, kjøp av varer og tjenester og andre økonomiske gevinster som statstilskuddet utløser.

En avvikling av fast fordelingsnøkkel gir ingen annen frihet til fylkeskommuner og kommuner enn til å kutte i tilskuddet til institusjonene for å omprioritere midlene til andre formål.

FYLKESSAMMENSLÅING PÅVIRKER TURNÉOMRÅDENE

Med sammenslåing av fylker er det noen teatre som får større turneområder. Dette gjelder for eksempel Turnéteatret i Trøndelag. Vi viser til evalueringen av teatret, Rom for trinn og tale (Proba Samfunnsanalyse 2019), hvor det pekes på et åpenbart misforhold mellom den oppgaven teatret har som turnerende for det nye storfylket, og de rammene teatret har for å lykkes med dette.

Teatret har per i dag 21 faste spillesteder fordelt over hele Trøndelag. Til sammenlikning hadde teatret tilsvarende antall spillesteder i tidligere Nord-Trøndelag. Dette betyr at flere kommuner har mistet sitt teatertilbud som følge av fylkessammenslåingen.

Et annet eksempel er Teater Vestland som etter regionreformen satser som turnéteater for hele Vestland.

Med det målet for øye å sikre innbyggerne på små og store steder et mest mulig likeverdig tilbud, ber vi om at Kulturdepartementet går i en nærmere dialog rundt konsekvensene av fylkessammenslåingen med de teatrene som har utvidet turnéområdet.

STYRKET DIALOG

Vi er glade for at Kulturdepartementet vil legge til rette for en årlig og mer systematisert dialog mellom forvaltningsnivåene. Vi legger til grunn at denne dialogen vil finne sted på både politisk og administrativt nivå. Det er særlig viktig at vertskommunene er direkte part i dialogen, samt at institusjonene involveres på en god måte.

Styrket dialog er viktig for en samordnet forvaltning av tilskuddet til de institusjonene hvor det offentlige finansieringsansvaret er delt.

I tillegg er det viktig at også de institusjonen som mottar hele det offentlige driftstilskuddet fra staten involveres i en god og systematisert dialog mellom forvaltningsnivåene, f.eks. i saker som handler om stedlig forankring, mangfold, barn og unge og kunst i skolen mm.

En forbedret dialog om institusjonenes rammevilkår og bevilgningsnivå kan ikke erstatte ordningen med en forpliktende fordelingsnøkkel, men det kan bidra til et styrket engasjement på alle forvaltningsnivåene og en samordnet tilskuddsforvaltning.

Ikke minst er en slik samordning viktig for å unngå at institusjonene utsettes for gjensidig motstridende styringssignaler, eller at det legges instrumentelle føringer for tilskuddet.

Det må legges til grunn for tilskuddsforvaltningen på alle nivåene at dette er frie kunstinstitusjoner for danning og refleksjon med en samfunnsbetydning langt utover individuelle besøk og geografisk nedslagsfelt.

Disse institusjonene er ikke oppgaver som myndighetene skal styre eller bruke i regional utvikling eller for å oppnå andre eksterne mål.

I tråd med infrastrukturkravet må kvalitet og ytringsmangfold være de overordnede målene for det offentlige tilskuddet.

Det kan også være behov for at det i samråd med institusjonene utvikles felles kriterier for hva som er en god styringsdialog basert på prinsippet om en armlengde avstand – i både eierstyring, tilskuddsforvaltning og styreoppnevning.

Ordningen med rammetilskudd, fast fordelingsnøkkel og forenklet mål- og resultatstyring legger godt til rette for institusjonenes kunstneriske handlingsrom og kjernevirksomhet. Det er viktig at forbedret dialog forvaltningsnivåene imellom, og mellom myndighetene og institusjonene, er med på å styrke dette handlingsrommet.

Dialogprosesser, søknadsarbeid og rapportering må ikke svekke selve kjernevirksomheten ved at det legges en administrativ byrde på allerede underadministrerte institusjoner.

STYREOPPNEVNING

NTO anmoder om at en mer systematisert dialog omfatter offentlige myndigheters oppnevning av styremedlemmer, og at staten tar del i dette viktige arbeidet også ved de institusjonene hvor det offentlige finansieringsansvaret er delt.

En helhetlig vurdering og profesjonelle prosedyrer er viktig for å sikre kompetente og velfungerende styrer med god rolleforståelse, og for at mangfold og representasjon (mht. kulturell bakgrunn, alder, kjønn og geografi) er godt ivaretatt.

Noen institusjoner har vedtektsfestet at det skal oppnevnes en valgkomité, med tilhørende instruks, nettopp for å bidra til dette.

Vi vil særlig understreke at en profesjonalisering av styreoppnevningen må sikre at styrene fungerer på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter.

I 2010 ble statens ansvar for styreoppnevning for «region- og landsdelsinstitusjonene» overført til fylkeskommunene.

Vår erfaring er at de fylkeskommunale valgprosessene i mange tilfeller er lite etterprøvbare og transparente.

Etter vårt syn er det et særlig viktig prinsipp at styremedlemmer som oppnevnes er uavhengige, og at verken bevilgende myndigheter eller eiere er direkte representert i styrene. Vi erfarer likevel at dette prinsippet ikke alltid overholdes på fylkeskommunalt og kommunalt nivå.

Vi viser til at oppnevning av eksterne styremedlemmer ved de statlige høyskolene fra 2016 er tilbakeført fra fylkeskommunen til Kunnskapsdepartementet. Begrunnelsen for reverseringen var at fylkeskommunal oppnevning viste seg å ikke fungere tilfredsstillende og etter hensikten. Blant annet erfarte Kunnskapsdepartementet tilfeller der eksterne styremedlemmer, som var oppnevnt av fylkeskommunene, kom med politiske føringer fra fylkeskommunen som hadde oppnevnt dem.

NTO etterlyser en tilsvarende vurdering av at statens ansvar for oppnevning av styreleder og styremedlemmer ved «region- og landsdelsinstitusjonene» er overført til fylkeskommunene.

STYRINGSDIALOG OG INSTITUSJONSEVALUERINGER

NTO anmoder om at de periodiske institusjonsevalueringene videreføres. Slike kvalitative evalueringer er en viktig del av et dialogbasert styringssystem som anerkjenner at verken kvalitet eller ressursutnyttelse kan reduseres til nøkkeltall, og at kostnadseffektivitet ikke kan løsrives fra det overordnede kvalitetsmålet.

Evalueringene samsvarer godt med armlengdesprinsippet og legger til rette for at institusjonene kan dyrke sin egenart og utvikle seg i henhold til egne visjoner og mål.

I tråd med intensjonen om å styrke dialogen mellom forvaltningsnivåene, bør det etter vårt syn også vurderes om Kulturdepartementet bør involvere vertskommuner og -fylkeskommuner på oppdragssiden.

Vi registrerer at det i tilskuddsbrevene til institusjonene i inneværende år ikke står noe om videreføring av evalueringene, men vi legger til grunn at dette vil bli tatt stilling til nå når konsekvensene av regionreformen er kjent.

NTO er glad for at det så tydelig understrekes i de årlige budsjettforslagene at statlige midler til kulturformål forvaltes etter prinsippet om en armlengdes avstand, slik at institusjonene sikres faglig uavhengighet og at beslutninger som krever kunst- og kulturfaglig skjønn ikke underlegges statlig styring.

Vi er også fornøyd med at resultatstyringssystemet eksplisitt skal utformes i tråd med armlengdesprinsippet, og at institusjonene selv definerer konkrete mål for sin virksomhet.

NTO har tidligere påpekt at det i et mer detaljert styringssystem ligger en fare for likedanning institusjonene imellom fordi alle underlegges de samme målene og tilhørende rapporteringskrav. Dermed undergraves målet om ytringsmangfold. Samtidig er det en fare for målforskyvning fordi det ikke finnes målkrav for kjernevirksomheten som kan kvantifiseres på en meningsfull måte.

Institusjonsevalueringene er derimot en viktig del av en positiv styrking av armlengdesprinsippet og bidrar til å flytte tyngdepunktet fra måling til vurdering.

For å sikre etterrettelige evalueringer av så vidt komplekse virksomheter som teatrene og orkestrene, vil vi likevel understreke betydningen av at nødvendig bransjekompetanse og fagfellevurdering står sentralt i evalueringsarbeidet.

Vi oppfordrer videre til at en dialogbasert metode videreføres, og at det legges til grunn et dynamisk syn på hva som er god økonomistyring (jf. [Kostnadseffektivitet og god økonomistyring i scenekunstselskapene](#), Trond Bjørnenak 2016).

En anerkjennelse av kunsten som fri ytring må ligge til grunn som et ufravikelig prinsipp i styringsdialogen, og vi vil understreke at kunstneriske virksomheter ikke må bedømmes eller pålegges rapporteringskrav uten å ta høyde for at disse institusjonenes kjernevirksomhet er å produsere og formidle kunst av høyest mulig kvalitet.

REVISJON AV KULTURLOVEN

NTO ser frem til en revidert kulturlov som kan sikre rammeverket for et finansieringssystem som er i samsvar med infrastrukturkravet i Grunnloven § 100, og som bidrar til å styrke strukturene rundt den frie, profesjonelle kunsten gjennom en lovfesting av armlengdesprinsippet som styringsdoktrine på alle forvaltningsnivåene.

Et grundig lovarbeid må munne ut i en operativ lov, basert på et velreflektert begrep om armlengdesprinsippet som også kan bidra til å styrke innsikten i og forståelsen av dette prinsippet både i bransjen og blant byråkrater og politikere sentralt og lokalt.

Vilkårene for musikk- og scenekunstinstitusjonenes autonomi og kunstneriske handlingsrom defineres for en stor grad i samspillet mellom finansiering, eierskap og styreoppnevning. Det betyr at lovarbeidet bør ledsages av en vurdering av hvordan institusjonene sikres størst mulig handlingsrom gjennom en politisk maktspredning og profesjonell tilskuddsforvaltning, eierskapsstyring og styreoppnevning som er gjennomgående basert på armlengdesprinsippet.

Slike drøftelser må ta høyde for at musikk- og scenekunstinstitusjonene er ulikt organisert og har ulike eierstrukturer, men det er samtidig interessant å se nærmere på hvilke organisasjonsformer og eierstrukturer som best ivaretar institusjonenes selvstendighet.

Lovarbeidet må videre sees i sammenheng med overordnede målformuleringer og styringsdialogen på alle forvaltningsnivåene. For å sikre yringsmangfold og kvalitet er det vesentlig at institusjonene ikke påføres krav og forventninger som i sum innsnevrer det kunstneriske handlingsrommet.

Vi registrerer at Kulturdepartementet tar sikte på å sende et høringsnotat med utkast til revidert kulturlov på høring i løpet av 2020, og tar sikte på å komme tilbake med et eget innspill til dette arbeidet med bidrag fra foreningens juridiske ekspertutvalg.

ABE-REFORMEN SVEKKER INFRASTRUKTUREN OG MÅ AVVIKLES

NTO anmoder om full lønns- og priskompensasjon for musikk- og scenekunstinstitusjonene, og at disse virksomhetene f.o.m. 2021 ikke rammes av ytterligere kutt i bevilgningene kamuflert som effektivisering.

Dette er en forutsetning for at frilansere så vel som fast ansatte kunstnere skal holde tritt med lønnsutviklingen i samfunnet, samtidig med at institusjonene har handlingsrom til å opprettholde aktivitets- og kvalitetsnivået, ta kunstnerisk risiko og iverksette nye satsinger.

Reformbegrunnelsen for de årlige kuttene er basert på en feilaktig antagelse om at det finnes et vedvarende effektiviseringspotensial som kan tas ut i form av reduserte bevilgninger, uten at det forringer omfang og kvalitet i tilbudet til publikum.

Kuttene rammer kjernevirksomheten direkte i arbeidsintensive musikk- og scenekunstinstitusjoner som allerede har gjennomført krevende effektiviseringer, og hvor økonomien i all hovedsak er knyttet til kunstnerisk produksjon og dermed til å lønne kunstnere og annet kunstfaglig personale.

Siden avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen (ABE-reformen) ble innført i budsjettåret 2015 tilsvarer den akkumulerte effekten av det årlige kuttet på 0,5 pst samlet ca. 70 millioner kroner for NTOs medlemsvirksomheter i 2020. I tillegg kommer økningen siden 2016 i den lave momssatsen fra 8 til 12 pst. som innebærer betydelige merkostnader knyttet til transport og overnatting særlig for de turnerende virksomhetene.

ABE-reformen ble innført på tampen av en periode hvor flere av institusjonene allerede hadde gjennomgått betydelige innstramminger på grunn av sterkt voksende pensjonskostnader. Mange hadde gjennomført eller var midt i krevende effektiviserings- og omstillingsprosesser, mens andre var og er fortsatt i en oppbyggingsfase som nå er satt på vent eller reversert.

Seks år med underkompensasjon for lønns- og prisvekst som følge av ABE-reformen rammer dermed direkte kjernevirksomheten og tilbudet til publikum i allerede underadministrerte musikk- og scenekunstinstitusjoner.

UNDERADMINISTRERTE VIRKSOMHETER

Musikk- og scenekunstinstitusjonene er arbeidsintensive virksomheter hvor økonomien i all hovedsak er knyttet direkte til kunstnerisk produksjon. Den største delen av musikk- og scenekunstinstitusjonenes lønnskostnader, ca. 80 pst., går til den delen av personalet som er helt nødvendig for og direkte involvert i den kunstneriske produksjonen, mens kun ca. 9 pst. går til administrasjon.

Fordeling av kostnader til lønn, honorar og vederlag i NTOs medlemsvirksomheter* 2016

Kunstnerisk produksjon (Kunstnerisk, teatertechnisk, plan/produksjon)	80,1 %
Kommunikasjon	7,2 %
Administrasjon	9,3 %
Drift	3,4 %

*Omfatter kun de produserende virksomhetene som lønner kunstnere direkte

Det sier seg selv at mulighetene for å kutte i så små administrasjoner er svært begrenset, og at rasjonaliseringsgevinsten er marginal sammenlignet med sektorer med store administrative kostnader.

Samtidig har institusjonsevalueringer dokumentert at knappe bemanningsressurser knyttet til produksjonsapparatet rundt de kunstneriske prosjektene hindrer en større utnyttelse av det kunstneriske potensialet i virksomhetene.

RAMMER KJERNEVIRKSOMHETEN

Institusjonene er forskjellige og svarer på kuttene med ulike innsparings- og inntjeningsiltak, som gjerne ikke gir umiddelbare utslag i publikums- og aktivitetsstatistikk.

På kort sikt kan den tellbare effekten av svekkede rammer til en viss grad kamufleres gjennom tilpasninger av repertoar og ressursbruk. På lengre sikt får en slik tilpasning betydelige konsekvenser både for kvaliteten og mangfoldet i innholdsproduksjonen og for formidling og tilgjengelighet.

Det spares inn på bruken av frilansere, faste skuespillerstillinger avvikles og musikerstillinger i symfoniorkestre holdes vakante.

Levende musikere erstattes hyppigere av innspilt musikk, og det settes opp en større andel monologer eller forestillinger med færre skuespillere enn manus tilsier.

Turnerende virksomheter reduserer antall spillesteder slik at tilbudet i distriktene svekkes, og det må ofte takkes nei til attraktive internasjonale invitasjoner.

I noen tilfeller reduseres produksjonsvolumet, mens andre avvikler verdifulle samarbeidprosjekter. Ved de institusjonene der egenproduksjon er i kjernen av virksomheten reduseres ofte samarbeid og programmering som er i randsonen av egenproduksjonen.

Publikum går glipp av nye satsinger som aldri blir realisert, og vilkårene for nyskapende risikoprojekter snevres inn med de konsekvensene det har for den kunstneriske utviklingen.

Organisasjonsutvikling og faglig utvikling må i mange tilfeller nedprioriteres, og små men særs viktige teaterfag rammes og kan på sikt risikere å forvitte.

Når kapasiteten i produksjons- og formidlingsapparatet for kunsten presses til en yttergrense, blir det også utfordrende for institusjonene å ivareta bredden i samfunnsansvaret.

Det blir krevende å videreutvikle formidlingsstrategier og gjøre nødvendige investeringer for å utnytte den digitale teknologien, samt drive relasjonsbygging og annen ressurskrevende utadrettet virksomhet. Dette slår igjen tilbake på mulighetene for å utnytte inntekspotensialet.

Med mindre ressurser å dele svekkes i tillegg rollen som vitaliserende faglige kompetansemiljø for det øvrige kulturlivet.

Resultatet av ABE-reformen er altså ikke mer effektiv drift, men derimot at samfunnet får mindre igjen for de offentlige investeringene fordi institusjonene ikke fullt ut får utnyttet verken det kunstneriske potensialet eller formidlingspotensialet. Færre kunstnere får arbeid og tilbudet til publikum forringes.

Alt dette er allerede godt kjent for departementet. Det burde være en selvfølge at erfaringene fra så betydelige samfunnsinstitusjoner ble på tatt på alvor, og at det i det minste ble gjort en evaluering av ABE-reformens effekter i forhold til de uttalte målene.

EFFEKTIV RESSURSUTNYTTELSE ER GODT DOKUMENTERT

Effektiv ressursutnyttelse er legitime krav til offentlig finansierte virksomheter, og god økonomistyring og ressursutnyttelse er godt dokumentert i de periodiske evalueringene av musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Også i professor Trond Bjørnenaks rapport [Kostnadseffektivitet og god økonomistyring i scenekunstselskapene](#) vises det til at de seks scenekunstinstitusjonene som var omfattet av Riksrevisjonens utvidede kontroll i perioden 2011-2014 hadde hatt lavere kostnadsøkning enn man kunne forventet, gitt den generelle veksten i lønn og pensjon. Dette tyder ifølge professoren på god økonomikontroll og stram kostnads- og budsjettstyring.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene arbeider kontinuerlig med å finne frem til best mulige systemer for økonomistyring og med å identifisere og utnytte effektiviserings- og inntektsmuligheter.

Det kan være organisering, programmeringsmodeller, oppgradering av digitale plattform for informasjon og salg av billetter, administrativt samarbeid, fellesløsninger, aktivitetsomfang, arenaer, åpningstider eller spilledager, og ikke minst utvikling av avtaleverket.

Dette arbeidet fordrer langsiktige strategier, og ofte investeringskapital og administrasjon som det er utfordrende å finne i institusjoner hvor økonomi og personalressurser i all hovedsak er knyttet til løpende produksjon og avvikling av konserter og forestillinger.

Rasjonaliseringsgevinsten ved samarbeid og fellesløsninger er heller ikke opplagt, men krever et grundig og ressurskrevende analysearbeid.

Institusjonenes fortløpende effektiviseringsarbeid er drevet av en sterk motivasjon om å få best og mest mulig kunst ut av begrensede ressurser for et størst mulig og mest mulig sammensatt publikum.

Utfordringen er å finne frem til tiltak for effektivisering og økte egeninntekter som ikke går på bekostning av, men fremmer overordnede mål om kvalitet og tilgjengelighet.

Kutt i bevilgningene fører derimot *ikke* til å styrke formålet, når virksomheten ikke får ta ut effektiviseringsgevinsten, men griper direkte inn i kjernevirksomheten.

RESSURSUTNYTTELSE OG AVTALEVERK – ET DELT ANSVAR

Tariffpartene har selv tatt ansvar og gjort en betydelig innsats for å sikre institusjonene mer forutsigbare rammebetingelser med innføringen av innskuddspensjonsordning i 2016. I tillegg er lovverk og tariffavtaler i stor grad med på å legge rammene for musikk- og scenekunstinstitusjonenes ressursutnyttelse.

I samarbeid med Arbeidsgiverforeningen Spekter og virksomhetene arbeides det fortløpende for å forbedre tariffavtalene. Det er behov for et avtaleverk som legger til rette for større fleksibilitet og utnyttelse som er bedre tilpasset dagens og fremtidens produksjons-, samarbeids-, og formidlingsmåter. Behovet for fleksibilitet må selvsagt hele tiden balanseres i forhold til legitime opphavsrettslige krav, men også krav om trygghet og et forsvarlig arbeidsmiljø.

Her hviler det et betydelig ansvar også på arbeidstakerorganisasjonene. En viktig forutsetning for å lykkes i dette arbeidet er en felles forståelse av hvor viktig det er at begrensede ressurser forvaltes mest mulig effektivt for å sikre kvalitet og tilgjengelighet.

Vi viser også til Arbeidsgiverforeningen Spekters anmodning om at det vurderes om arbeidsmiljøloven er godt nok tilpasset den fleksibiliteten i tilsettingsformer for kunstnere som man trenger for å nå kunstinstitusjonenes kvalitetsmål.

Større fleksibilitet kan også bidra til å redusere gapet mellom fast ansatte og frilansere ved at flere kunstnere slipper til ved institusjonene. Samtidig kan flere langtidsengasjement gi større og bedre kunstneriske fagmiljø ved teatrene også utenom de største byene, og det kan bidra til større fleksibilitet med tanke på repertoar og turnévirksomhet.

FRIE KUNSTINSTITUSJONER ER IKKE EN DEL AV STATSFORVALTNINGEN

I tråd med armlengdesprinsippet er musikk- og scenekunstinstitusjonene, med få unntak, organisert som selvstendige stiftelser, aksjeselskap eller interkommunale selskap og ikke som statlige forvaltningsorgan.

Etter vårt syn burde denne organiseringen skjerme disse institusjonene fra en ABE-reform som skal bidra til avbyråkratisering og effektivisering i statsforvaltningen.

Vi mener også det er grunn til å stille spørsmål ved hvordan ABE-reformen som styringsredskap virker i forhold til armlengdesprinsippet som overordnet styringsdoktrine i kultursektoren.

Vår erfaring er at eksterne effektiviseringskrav, løsrevet fra kvalitetsmålet, svekker insentivene til å ta kunstnerisk risiko og innsnevrer det kunstneriske handlingsrommet på en måte som påvirker programmeringen.

Det er et gledelig signal at den direkte mediestøtten for årene 2020 til 2022 ikke skal ha et ytterligere effektiviseringskrav, og vi oppfordrer til at dette også blir gjeldende politikk for musikk- og scenekunstinstitusjonene som er del av den samme infrastrukturen for fri ytring.

INGEN EFFEKTIVISERINGSGEVINST I Å KUTTE RAMMETILSKUDDET

Vi vil understreke at det ikke ligger noen effektiviseringsgevinst i å kutte rammetilskuddet for å prioritere særskilte tiltak. Rammetilskuddsordningen er en effektiv ordning som sikrer at offentlige midler kanaliseres direkte til kunstnerisk virksomhet uten unødvendig byråkrati og mellomledd.

Ved at institusjonene selv har ansvar for å prioritere ressursene innenfor rammen, legger ordningen samtidig godt til rette for kunstnerisk handlingsrom og langsiktig planlegging.

UHELDIG DREINING FRA RAMMETILSKUDD TIL PROSJEKTFINANSIERING

NTO anmoder om at dreiningen i kulturpolitikken fra rammetilskudd mot større grad av prosjektfinsiering med tilhørende detaljstyring snus. Omfordeling av midler fra rammetilskuddet til politisk definerte satsingsområder svekker den kunstneriske friheten og innsnevrer institusjonenes kunstneriske handlingsrom.

I regjeringens to siste budsjettframlegg er en liten del av kuttene i rammebevilgningene til institusjonene omfordelt til politisk prioriterte tiltak, herunder tiltak for å fremme mangfold og integrering som i seg selv er et godt formål.

Bevilgningsøkninger til enkelte virksomheter har likevel vært vesentlig mindre enn de akkumulerte innstramningene.

Dette er bevilgninger som tildeles som prosjekttilskudd i den forstand at de ikke videreføres i rammetilskuddet året etter, men som likevel ikke utlyses i tråd med hovedregelen i økonomireglement for tilskuddsordninger.

Denne praksisen bærer preg av manglende transparens og forutsigbarhet..

Dersom rammetilskuddene i stedet hadde blitt opprettholdt, ville det gitt et større og langt mer forutsigbart handlingsrom for institusjonenes langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold som en integrert del av kjernevirksomheten.

GOD INSTITUSJONSØKONOMI ER GOD KUNSTNERØKONOMI

Vi ber Kulturdepartementet merke seg at det er en direkte sammenheng mellom institusjonsøkonomien og kunstnerøkonomien.

Innenfor scenekunsten og musikken er de offentlig finansierte institusjonene de viktigste arbeidsgiverne for frilansere så vel som fast ansatte kunstnere. Arbeidsmarkedet for kunstnerne er dermed i stor grad påvirket av institusjonenes økonomiske rammer.

Den infrastrukturen som institusjonene representerer bidrar til kontinuitet i arbeidsmulighetene i og utenom hovedstadsregionen og de største byene – både som direkte arbeidsgivere, gjennom samarbeid og som viktige vitaliserende faglige kompetansemiljø for det øvrige kulturlivet.

INSTITUSJONENES LØNSKOSTNADER TIL KUNSTNERNE

Faste stillinger og engasjement ved musikk- og scenekunstinstitusjonene er avgjørende viktige inntektskilder for mange kunstnere – herunder for den voksende andelen frilansere. I 2016 ble det samlet kanalisert om lag 1,07 milliarder kroner til kunstnere i form av lønn, honorar og vederlag fra NTO-

virksomhetene, hvorav 44 pst. til frilanskunstnere/kunstnere ansatt på tidsavgrenset engasjement. I tillegg kommer betydelige pensjonskostnader.

NTO-virksomhetenes lønnskostnader* til kunstnere 2016:**

Fast ansatte	598,3 millioner NOK 56 %
Midlertidig ansatte/frilansere	472,2 millioner NOK 44 %
Totalt	1,07 milliarder NOK

* Dette omfatter lønn (inkl. arbeidsgiveravgift og feriepenger), honorar til enkeltkunstnere og kompanier, samt vederlag. I tillegg kommer betydelige pensjonskostnader.

**«Kunstnere» omfatter her en rekke ulike kunstnergrupper – herunder skuespillere, musikere, sangere, dansere, instruktører, koreografer, scenografer, kostymedesignere, lysdesignere, lyddesignere, videodesignere, komponister, dirigenter, dramatikere, forfattere, oversettere og dramaturger.

***Omfatter lønn til kunstnere engasjert for enkeltproduksjoner og på åremål, honorar til enkeltkunstnere og kompanier, samt vederlag.

I virksomheter hvor økonomien i all hovedsak er knyttet direkte til kunstnerisk produksjon og dermed til å lønne kunstnere og annet kunstfaglig personale, vil en ytterligere svekkelse av institusjonenes rammer gå direkte utover kunstnerøkonomien.

Kunstneriske årsverk må reduseres, og det blir dermed færre arbeidsplasser og oppdrag for kunstnerne.

Faste stillinger står allerede vakante eller avvikles, men i særlig grad går svekket økonomi utover mulighetene til å engasjere frilansere som dermed vil rammes merkbart dersom effektiviseringskuttet vedvarer.

SKUESPILLER- OG DANSERALLIANSEN

For å sikre nødvendig fleksibilitet og profesjonalitet er det samtidig viktig at det finnes ordninger som bidrar til trygge rammevilkår og kompetanseutvikling for den voksende andelen frilanskunstnere også mellom ansettelser og oppdrag.

Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA) er i så måte viktig for å bidra til bærekraftige kunstneriske karrierer for dansere og skuespillere. SKUDA tilrettelegger for ekstern sysselsetting og sikrer de danserne og skuespillerne som er ansatt i SKUDA kontinuitet i karrieren og kompetanseutvikling, stabile inntektsforhold og opptjening av sosiale rettigheter mellom eksterne tilsettingsforhold og oppdrag. SKUDAs kompetanseutviklende program er et viktig tilbud som bidrar til å vedlikeholde og styrke kunstnerisk kvalitet og kompetanse mellom oppdrag også for frilansere som ikke er ansatt i SKUDA.

På denne måten bidrar SKUDA til å bedre skuespillere og danseres arbeidsvilkår og imøtekommer samtidig arbeidsgivers behov for fleksible ansettelser og krav til kompetent arbeidskraft.

NTO vil understreke betydningen av at bevilgningen til SKUDA opprettholdes i 2021, jf. avsnittet *Koronapandemien – langtidsvirkninger og store utfordringer ovenfor*.

Vi vil samtidig understreke at en slik ordning er helt avhengig av at det eksisterer oppdragsgivere med gode nok økonomiske rammer til å engasjere kunstnerne. Det betyr at en videre styrking av alliansen må følges opp med en styrking av institusjonenes rammer.

MUSIKERALLIANSE

NTO er kjent med at Creo arbeider for etableringen av en Musikerallianse etter modell av Skuespiller- og danseralliansen (SKUDA). Basert på gode erfaringer med SKUDA, mener vi det kan være verdt å utrede nærmere om det er tilsvarende behov for en musikerallianse.

SKUDAs organisering og kompetansebyggende virksomhet er imidlertid skreddersydd for og spisset mot scenekunstbransjen. Betydelige strukturforskjeller mellom musikk- og scenekunstbransjen tilsier at det er viktig å opprettholde en avgrenset allianse for skuespillere og dansere og utrede behovene for en egen musikerallianse fremfor en utvidelse av den eksisterende Skuespiller- og danseralliansen.

KOMPLEKST SAMVIRKE

Med mer samarbeid og utveksling beveger kunstnerne seg i større grad mellom institusjoner, frittstående kompanier/ensembler og prosjekter i et differensiert arbeidsmarked. Institusjonsøkonomien spiller således en avgjørende betydning for produksjons- og formidlingsvilkårene innenfor hele musikk- og scenekunstmrådet.

Særlig på musikkområdet er det slik at mange av musikerne i de prosjektorganiserte ensemblene har sin faste inntekt i et symfoniorkester. På denne måten er orkestrenes faste musikerressurser en del av eksistensgrunnlaget for profesjonelle musikkensembler.

Også innenfor scenekunstmrådet skjer produksjon og formidling i et komplekst samvirke på tvers av tradisjonelle skiller mellom institusjoner og frittstående kunstnere og kompanier.

Slik det fremkommer gjennom teatrenes innspill til den kommende scenekunststrategien, finnes det en rekke eksempler på både produksjons-, turné- og formidlingssamarbeid. I tillegg kommer infrastrukturelt samarbeid gjennom samlokaliseringer og deling av prøvesaler, teknisk utstyr, kontorfasiliteter og produksjonsbistand mm.

Mange fremhever at samarbeid gir kunstnerisk, praktisk og økonomisk rom for prosjekter som ikke ville vært gjennomførbare for aktørene hver for seg, og at det er gjensidig utviklende for begge parter. Prosjekter får tilført supplerende spisskompetanser, åpner dører for nye publikumsgrupper og bidrar ofte til at forestillinger blir formidlet over et større geografisk område.

I mange tilfeller tar for eksempel kompaniet samarbeidsproduksjonen ut på turné etter endt spilleperiode ved institusjonen. På denne måten får forestillingen et lengre liv og når et større publikum i Norge og noen ganger også i utlandet, og det genereres større inntekter til de involverte kunstnerne.

Noen ganger er samarbeid ressursbesparende eller gir et større økonomisk handlingsrom gjennom deling av kostnader mellom flere aktører. Andre ganger kan samarbeid være arbeids- og kostnadskrevende selv om den kunstneriske gevinsten kan være stor.

UNDERKOMMUNISERTE RESSURS- OG PENGESTRØMMER

Det finnes imidlertid lite systematisert kunnskap om verdien av dette samarbeidet, og i økonomiske analyser er de tilhørende horisontale ressurs- og pengestrømmene ofte lite påaktet, jf. f.eks. rapporten

Scenekunsten i Kulturløftet (Anne-Britt Gran og Sigrid Røyseng), som inngår i grunnlagsmaterialet for beskrivelsene av scenekunsten i Enger-utvalgets *Kulturutredningen 2014*.

NTO har derfor fått utført en utredning basert på eksempelstudier som illustrerer mangfoldet av samarbeidsformer og tilhørende komplekse ressurs- og pengestrømmer. Studiene inngår i rapporten [Kartlegging av samarbeid, ressurs-og-kompetansedeling innenfor musikk- og scenekunstmrådet](#) (Gunnar Thon Lossius/gtl Management i samarbeid med Proba samfunnsanalyse, 2018, etter oppdrag fra NTO).

Rapporten består av to undersøkelser basert på eksempelstudier. Den første tar for seg institusjonene som produserende og formidlende. Denne beskriver institusjonenes betydning for de frittstående kompanienes/ensemblenes vilkår for produksjon og formidling og det gjensidige utbyttet partene har av å samarbeide.

Den andre beskriver institusjonenes rolle som faglige kompetansemiljøer for andre virksomheter og den betydningen institusjonene har for det stedlige kulturlivet utover egen virksomhet.

PROGRAMMERINGSØKONOMI- OG KOMPETANSE

Vi oppfordrer til en helhetlig vurdering av hvordan programmeringskompetansen og -økonomien kan styrkes og innrettes for å sikre at den profesjonelle musikken og scenekunsten kan nå et større publikum gjennom flere visninger og styrket formidling flere steder i landet. Vi vil særlig understreke kulturhusenes uutnyttede potensial.

En anerkjennelse av institusjonenes frihet og mangfoldet av driftsformer og arbeidsmåter må ligge til grunn for en slik vurdering.

Det er viktig at kvalitet er et avgjørende utvelgelseskriterium i arrangørleddet, samt at flere kvalitetsforståelser settes i spill gjennom en direkte styrking av en kunstfaglig kompetent etterspørselsside som kan programmere og co-producere uavhengig av Kulturrådets beslutninger.

Som et ledd i å styrke infrastrukturen for dans og samtidig supplere Kulturrådets beslutninger, mener vi at de største og mest etablerte regionale kompetansesentrene for dans, herunder DansiT - Dansekunst i Trondheim og Midt-Norge, bør motta driftstilskudd direkte over statsbudsjettet.

INSTITUSJONSMANGFOLD OG KUNSTNERISK MOTIVERT SAMARBEID

Institusjonene er organisert ulikt med forskjellige driftsformer og arbeidsmåter, og med ulik vektning av egenproduksjon, samproduksjon og programmering av gjestespill. Dette mangfoldet av driftsformer og arbeidsmåter er avgjørende for å sikre ytringsmangfold og sterke stedlige produksjonsmiljøer.

Et viktig kjennetegn for scenekunstinstitusjonene er at de har en skiftende kunstnerisk ledelse på åremål som definerer og forvalter den kunstfaglige kvaliteten. Hver enkelt av institusjonene ivaretar, innenfor sin egendefinerte kunstneriske profil, et bredt spekter av individuelle kunstnerskap og prosjekter som samlet representerer et mangfold av estetiske uttrykk.

Dette er varige virksomheter som eksisterer uavhengig av den eller de kunstnerne som måtte ha etablert virksomheten, og faglig og administrativ profesjonalitet og kompetanse er sikret uavhengig av enkeltpersoner.

Investering i disse institusjonene direkte over statsbudsjettet sikrer således at kunstfaglige beslutninger spres til et mangfold av selvstendige, forskjelligartede institusjoner hver og én med sin skiftende kunstneriske profil.

Vi registrerer at innspill til den varslede scenekunststrategien likevel ikke anerkjenner institusjonenes frihet til å ta slike selvstendige kunstneriske valg, når de tar til orde for at det stilles politiske krav om samproduksjon og gjestespill som en forutsetning for tilskuddet.

Blant de som tar til orde for dette er Dramatikerforbundet og RadArt som etterlyser det de kaller klausuler i tildelingene til teaterinstitusjonene: «En viss andel av forestillingene bør være samarbeidsprosjekter eller gjestespill – lokale og/eller internasjonale, initiert av teaterinstitusjonene» (Dramatikerforbundet). Norske Dansekunstnere tar til orde for «co-produksjonsforpliktelser mellom etablerte institusjoner og det frie feltet.»

Også Kulturrådet går langt i å betrakte teaterinstitusjonene som *politiske virkemidler* snarere enn *selvstendige kunstneriske virksomheter* når de mener at det i scenekunststrategien bør vurderes «kombinert produserende og programmerende funksjon for flere region- og institusjonsteatre.» De tar dog til orde for dialog uten å nevne føringer.

For noen teatre vil føringer om samproduksjon og gjestespill i praksis ha liten betydning for programleggingen.

For andre vil lett det dilemmaet oppstå at kunstnerisk motiverte prosjekter må vike for at antallet samproduksjoner og gjestespill skal opp. Noen kunstnere og prosjekter må nødvendigvis ut for å slippe andre inn. Krav om samproduksjon og gjestespill vil i disse tilfellene gripe inn i selve programleggingen og innsnevrer dermed teatrets kunstneriske handlingsrom.

Foruten å legitimere politisk inngripen i den kunstneriske friheten, undergraver slike krav anerkjennelsen av at teatrene selv prioriterer slikt samarbeid når det er kunstnerisk interessant som del av en helhetlig programlegging innenfor teatrets økonomiske produksjonsrammer.

Scenekunstinstitusjonene må allerede balansere en rekke mål og hensyn som ikke alltid er like lett forenlige. Dette er virksomheter som står i et krevende spenn mellom kunstnerisk utvikling og et bredt formidlingsansvar som demokratiske fellesarenaer i en kontinuerlig streben etter å nå stadig flere og bredere. Et slikt bredt mandat fordrer et størst mulig handlingsrom.

Vi legger til grunn at en politikkkutforming basert på kulturmeldingens insistering på armlengdesprinsippet anerkjenner institusjonenes kunstneriske og organisatoriske frihet, og at sterkere politiske føringer dermed er uaktuelt som svar på utfordringer som best kan løses gjennom styrket programmeringsøkonomi.

STERKERE OG FLERE PROGRAMMERENDE VIRKSOMHETER

En viktig forutsetning for den musikken og scenekunsten som produseres kan nå flere er at programmerings- og arrangørleddet styrkes.

Det er i den sammenhengen gledelig at de tre programmerende teatrene – Black Box teater, BIT Teatergarasjen og Rosendal Teater – er betimelig styrket de senere årene. Disse teatrene utgjør en viktig del av den nasjonale infrastrukturen på scenekunstmrådet, både som formidlere og co-produsenter av scenekunst med et nasjonalt og internasjonalt nedslagsfelt, og i kraft av den kompetansen de besitter.

Sammen med Dansens Hus vil en videreutvikling av disse teatrene sette dem i stand til å bidra enda sterkere til formidlingen av de frittstående kunstnernes og kompanienes produksjoner, men også til initiering og finansiering av prosjekter for turnering i inn- og utland gjennom co-produksjon.

Gjennom samarbeid mellom de programmerende teatrene og andre virksomheter som festivaler, kulturhus, regionale kompetansesentre for dans og andre lokale arrangører er disse teatrene ikke minst viktige for å styrke programmeringskompetansen flere steder i landet.

Da handler det ikke om å overføre disse teatrenes kunstfaglige profil til flere aktører, men om å utveksle kompetanse og erfaringsbasert kunnskap om arbeidsmåter og formidling i bredere forstand for slik å bidra til fremveksten av flere programmerende virksomheter med forskjelligartede kunstneriske profiler.

En slik fremvekst kan også lette presset på de eksisterende programmerende teatrene slik at de har større rom til å utvikle seg videre som selvstendige virksomheter i henhold til egne visjoner og mål.

KULTURHUSENES UUTNYTTEDE POTENSIAL

Kulturhusene representerer et betydelig uutnyttet potensial for formidling av profesjonell musikk og scenekunst. Mens det i evalueringen av basisfinansieringen pekes på en positiv utvikling i samarbeidet mellom institusjonene og de frittstående kompaniene, fremkommer det at kulturhusene derimot har en svært begrenset rolle i formidlingen av kompanienes forestillinger (jf [Basis og overbygning. Evaluering av tilskuddsordningen for basisfinansiering av frie scenekunstgrupper](#))

Dette til tross for at det er investert vesentlig i slike hus de siste 15-20 årene og fasilitetene for teater i henhold til kulturhusenes egenvurdering er gode. Dette er en alvorlig brist i infrastrukturen for profesjonell scenekunst.

Slik det påpekes blant annet i evaluering av arrangørstøtteordningen, er det behov for å styrke programmeringskompetansen ved kulturhusene for å utnytte denne delen av infrastrukturen (jf. [Mer enn penger. Evaluering av Arrangørstøtte scenekunst](#)).

Dette kan gjøres f.eks. gjennom en videreutvikling av samarbeidet med teaterinstitusjonene og regionale kompetansesentre for dans, allerede programmerende kulturhus, gjennom en kobling til Scenekunstbrukets nettverk og gjennom eksisterende ordninger som Kulturrådets formidlings-, arrangør- og gjestetøtteordninger.

NASJONALT TURNÉNETTVERK OG REGIONALE KOMPETANSESENTER FOR DANS

Noen viktige unntak er de mer kunstnerisk ambisiøse og programmerende kulturhusene som f.eks. Bærum kulturhus og Sandnes kulturhus/RAS som også er regionale koordinatorene i det nasjonale turnénettverket for dans, Dansenett Norge, sammen med dansearena Nord og DansiT - Dansekunst i Trondheim og Midt-Norge. Dansens Hus er nasjonal koordinator for nettverket, og i tillegg til de fem overnevnte partnerne deltar en rekke scener og kulturhus over hele landet i samarbeidet.

Et hovedmål for Dansenett Norge er å bidra til å øke tilbudet av dansekunst i hele landet. I tråd med dette målet er det viktig at en god dialog mellom Dansenett Norge og øvrige aktører sikrer at de forestillingene som formidles gjennom turnénettverket ikke erstatter men supplerer det eksisterende tilbudet.

De nevnte regionale koordinatorene er blant de stedlige scenekunstmiljøene som i dag mottar tilskudd over ordningen i Kulturrådet for regionale kompetansesentre for dans sammen med andre prosjekttilskudd.

Sentrene er forskjellige og representerer et bredt spekter av organisasjonsformer, arbeidsmåter og kunstneriske profiler. Flere av dem er samlokalisert og samarbeider nært med de stedlige teaterinstitusjonene.

Etter vårt syn bør de største og mest etablerte regionale kompetansesentrene for dans, som har en nasjonal funksjon, sikres større forutsigbarhet ved at de løftes ut av tilskuddsordningene i Kulturrådet og mottar driftstilskudd direkte over statsbudsjettet. Dette gjelder blant andre DansiT - Dansekunst i Trondheim og Midt-Norge som gjennom 20 år har utviklet seg til en sentral aktør og en viktig del av den nasjonale infrastrukturen for dans.

DansiT og Rosendal Teater i Trondheim (tidligere Teaterhuset Avant Garden) har samarbeidet tett i mange år og er fra 2019 samlokalisert. DansiT jobber regionalt, nasjonalt og internasjonalt og tilbyr både kunstner- og publikumsrettede aktiviteter som residens, co-produksjon og kompetanseheving, visnings- og formidlingsarenaer.

SCENEKUNSTBRUKETS DISTRIBUERTE FORMIDLINGSMODELL

Også en videreutvikling av Scenekunstbrukets distribuerte formidlingsmodell vil ha stor betydning for styrket produksjon og formidling av scenekunst over hele landet. Modellen er et samarbeid mellom Scenekunstbruket, arrangører, scenekunstnere, teaterinstitusjoner og andre aktører. Disse utgjør til sammen et distribuert nettverk som modellen bygger på.

Insentivmidlene er en viktig del av kretsløpet, og er et av Scenekunstbrukets viktigste verktøy for å bidra til at flere barn og ungdom får oppleve scenekunst av høy kvalitet. Disse midlene er i praksis en refusjon fra Scenekunstbruket til fylkene/arrangørene som altså får refundert en del av beløpet som fylket har brukt på scenekunst fra Scenekunstbrukets repertoar det siste året. Et viktig premiss er at denne refusjonen skal gå til programmering av mer profesjonell scenekunst.

Scenekunstbruket er også i dialog med Norske kulturhus om en pilot som skal koble den distribuerte formidlingsmodellen med kulturhusene. Gjennom en slik videreutvikling av modellen kan nettverket bidra til å styrke kulturhusenes programmeringskompetanse og dialogen mellom kulturhusene og kunstmiljøene. Samtidig kan insentivmidlene bidra til å styrke kulturhusenes programmeringsøkonomi.

KULTURFONDET – STYRKING OG ROMSLIGERE TILDELINGER

Økninger i avsetningene til musikk og scenekunst under kulturfondet bør ledsages av romsligere tildeling til færre prosjekter slik at vilkårene får kvalitetsmålet styrkes og tariffer kan følges. Vi minner om hvor viktig det er at forvaltningen av midler til personlige kunstnerskap (individuelle og kollektive) disponeres ut ifra kunstfaglige vurderinger på en armlengdes avstand fra politiske myndigheter i tråd med Kulturrådsloven.

Sammen med en styrking av avsetningene til musikk og scenekunst, er vi enige med Enger-utvalget i at det er viktig å spisse kvalitetskriteriene i forvaltningen av kulturfondsmidler, jf. *Kulturutredningen 2014*. Fremfor at fremtidige økninger brukes til å innvilge stadig flere søknader, bør fondsmidlene konsentreres om færre søkere.

På denne måten vil det kunne gis romsligere tildeling og bedre vilkår for de prosjektene som tilfredsstiller kvalitetskravene, samtidig som gjennomtrekket og gjengangere av søkere som ikke har forutsetninger for en kunstnerkarriere blir redusert. Prosjekter bør også utrustes med budsjetter som sikrer de involverte rimelig gode arbeidsvilkår og en lønn på nivå med tariffer.

Vi vil også understreke hvor viktig det er at prinsippet om en armlengdes avstand ivaretas ved at forvaltningen av midler til personlige kunstnerskap (kollektive og individuelle) fordeles etter kunstfaglig skjønn av et faglig uavhengig organ med selvstendig beslutningsmyndighet slik Kulturrådet er. Samtidig oppfordrer vi til at Kulturrådsloven respekteres slik at rådet ikke instrueres når det gjelder enkeltvedtak om fordeling av tilskudd.

STIPENDER OG STIMULERINGSORDNINGER

I den stramme økonomiske situasjonen som musikk- og scenekunstinstitusjonene i dag befinner seg i, etter seks år med årlige bevilgningskutt, er handlingsrommet for risikoprojekter og særskilte satsinger snevret inn.

Dette aktualiserer spørsmålet om flere insentivordninger som for eksempel kan stimulere bruk av levende musikk og utvikling og oppsetting av ny dramatikk som et supplement til ordningene ved Dramatikkens hus.

FORHOLDET MELLOM STIPENDER OG PROSJEKTTILSKUDD

Vi vil understreke betydningen av tilskuddsordninger for enkeltkunstnere slik som Statens kunstnerstipend. I kulturmeldingen er det varslet en gjennomgang av hvordan statlige tiltak fungerer for dagens kunstnerpraksis og hvordan de kan gjøres enklere og lettere tilgjengelig. Vi legger til grunn at betydningen av stipendordninger og forholdet mellom stipender og prosjekttilskudd vil gjennomgås også med tanke på den kunstneriske utviklingen i musikken og scenekunsten.

INSENTIVER FOR NY MUSIKK OG DRAMATIKK

Stipendordninger er også viktig for å stimulere utviklingen av ny dramatikk og musikk. Teatrene og orkestrene spiller i tillegg en viktig rolle for denne utviklingen, ikke minst ved å bidra til at nye verk blir oppført og møter et publikum. Tilstrekkelige rammetilskudd er en forutsetning for at institusjonene skal kunne ta den risikoen det ofte innebærer å satse på nye kunstuttrykk..

I tillegg kommer særskilte stimuleringsordninger slik som bestillingsverksordningen under Kulturfondet.

Vi vil også understreke den betydningen Dramatikkens hus spiller for utviklingen av ny dramatikk, ikke minst gjennom skreddersydd samarbeid med teatre som bidrar til at ny dramatikk også kommer til fremføring og møter et publikum.

Like fullt er det viktig at rammevilkår og pengestrømmer sikrer at de teatrene som ønsker det kan ivareta et selvstendig ansvar for å arbeide langsiktig og kontinuerlig med utvikling av ny dramatikk. Uroppføringer er kostbart, og vi mener det bør vurderes å gjenopprette en form for refusjonsordning à la den tidligere urpremierestøtten.

KULTURRÅDETS ROLLE OG INSTITUSJONENE

Vi erfarer en skrittvis utvidelse at Norsk kulturråds rolle og mandat til å omfatte kunnskapsproduksjon, utviklingsarbeid og tilskuddsforvaltning rettet mot musikk- og scenekunstinstitusjonene.

NTO er kjent med at Kulturrådet er i omstilling og rigges for å ivareta nye direktoratsoppgaver, men vi etterlyser mer transparente prosesser ledsaget av grundigere refleksjoner over Kulturrådets rolle og mandat.

Kulturrådet har på 2000-tallet vokst betydelig og fått en rekke nye direktoratsoppgaver, herunder oppgaver rettet direkte mot musikk- og scenekunstinstitusjonene.

I statsbudsjettet for 2018 fikk Kulturrådet i oppdrag en utvidet satsing på kulturell og kreativ næring som også omfatter kulturinstitusjonene, og i 2019 ble det etablert et eget utviklingsprogram for institusjoner.

I 2020 ble Kulturrådet videre tildelt rollen som nasjonal koordinator for økt mangfold, inkludering og deltakelse med et foreslått tilskudd på 4,4 mill. kroner for «å mobilisere til målrettet handling i kulturinstitusjoner og kulturlivet generelt». Dette skjer parallelt med at de samme institusjonene generelt får svekkede rammebetingelser for egne langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold.

Vi leser også i strategidokumenter at Kulturrådet har som mål å være et ledende fagmiljø på kunst- og kulturfeltet, og at det er et satsingsområde i perioden 2018-2022 å samle og utvikle ny kunnskap om kultursektoren.

I den forbindelsen har Kulturrådet nedsatt et «rådgivende utvalg for institusjonsfeltet» som blant annet skal bidra i et arbeid med «kulturøkonomi, økt inntjening og nye publikumsgrupper» med en intensjon om å belyse hele økosystemet i kulturøkonomien og «se både institusjonsfeltet, kunstnerøkonomien og kulturell og kreativ næring i en større sammenheng».

Kulturrådet har fra 2019 også overtatt NTOs statistikkoppdrag og tilhørende midler.

I kulturmeldingen tas det videre til orde for å overføre mer av tilskuddsforvaltningen til Kulturrådet, samtidig med at det skal vurderes om den statlige finansieringen av noen institusjoner med delt finansiering skal innrettes med forskriftsfestede tilskuddsordninger.

En slik omlegging vil innebære en reduksjon av Stortingets beslutningsmyndighet fra enkeltvedtak om tilskudd til kun å fastsette økonomisk ramme og forskrift for ordningen.

Vi legger til grunn at en slik vurdering var knyttet til forslaget om å overføre mer ansvar til fylkeskommunene, ettersom det var avgrenset til de kulturvirksomhetene som fylkeskommunene skulle ha hovedansvaret for.

Like fullt vil vi understreke at dette ikke vil være en god forvaltningsmodell for å sikre den nasjonale infrastrukturen av selvstendige musikk- og scenekunstinstitusjoner.

Fortløpende faglige vurderinger av institusjonene som grunnlag for tilskuddsfordelingen vil kunne undergraver institusjonenes selvstendige faglighet som i dag ivaretas av en skiftende kunstnerisk ledelse på åremål.

Dersom måloppnåelsen ikke er tilfredsstillende, er det i tråd med dagens forvaltningsmodell ikke tilskuddet som skal kuttes; det er den kunstneriske ledelsen som ikke får fornyet tillit av styret og må skiftes ut.

En omlegging til forskriftsfestet tilskuddsordning kan derimot føre til en uheldig normering på bekostning av hver enkelt institusjons egenart, og en maktkonsentrasjon som er i strid med målet om spredt beslutningsmyndighet.

Samlet sett peker Kulturrådets egne ambisjoner og tilføring av nye oppgaver i retning av en markant, men lite transparent, utvidelse av Kulturrådets mandat og rolle. Vi oppfordrer til en tettere dialog med bransjen om faktiske behov, fremfor at Kulturrådet først tillegges oppgaver som deretter skal fylles med mening og innhold.

UTDANNINGSPOLITIKK OG KUNSTPOLITIKKENS KVALITETSMÅL

For å sikre kvalitetsmålet i kunstpolitikken og en fornuftig samlet ressursbruk, bør det gjøres en gjennomgang av utdanningspolitiske virkemidler som stimulerer og regulerer opprettelsen av nye utdanninger i Norge og studenters valg av utdannelse i utlandet.

En slik gjennomgang bør være basert på systematisk kunnskap om forholdet mellom utdanningstilbudene og kvantitative og kvalitative kunstfaglige kompetansebehov i arbeidsmarkedene.

FLERE PROFESJONALITETS- OG KVALITETSFORSTÅELSER

Det norske scenekunstlandskapet er i dag preget av en gledelig vekst, herunder voksende rekruttering særlig til skuespilleryrket. Den sterke veksten i antall kunstnere skyldes i hovedsak at det i løpet av kort tid er opprettet flere offentlige og private, akkrediterte utdanninger som imøtekommer etterspørselen fra studentene, kombinert med en tilrettelegging for at flere studenter skal kunne velge utdanningstilbud i utlandet med lån fra Statens lånekasse.

De siste 15 årene er antallet medlemmer i Norsk skuespillerforbund omtrent doblet og andelen frilansere har økt kraftig, uten at det har vært en tilsvarende vekst i arbeidsmarkedet. I 2019 telte forbundet rundt 1500 medlemmer, hvorav i overkant av 70 pst. er frilansere.

Et visst overskudd av arbeidskraft er positivt for utviklingen i bransjen, og med et mer differensiert arbeidsmarked og et bredere uttrykksmangfold er det også behov for flere kompetanser forankret i ulike kvalitets- og profesjonalitetsforståelser.

KVALITETSVARIASJONER OG UDEKKEDE BEHOV

Samtidig fører veksten i tilgjengelige utdanningstilbud – i Norge og utlandet – til en større variasjon i kvaliteten i studietilbudene. Vi erfarer også at parallelt med arbeidskraftoverskuddet innenfor noen profesjoner som skuespilleryrket, finnes det udekkede behov innenfor andre scenekunstprofesjoner som for eksempel regi og til dels scenografi.

ENTREPRENØRSKAP

I kjølvannet av at stadig flere utdannes til arbeidsledighet eller forsøker å etablere egne virksomheter som et resultat av arbeidskraftoverskuddet, har entreprenørskap kommet inn i kunstpolitikken som et fyndord.

Vi er enige i det i mange tilfeller kan det være nyttig for kunstnere og kunststudenter å få bedre innsikt i hvordan man oppretter og driver egen virksomhet. Det er selvsagt også positivt at det i deler av kunstfeltet er mulig å drive selvstående forretningsdrift, og vi enige i at det bør utvikles næringspolitiske virkemidler som bidra til å utløse potensialet for økonomisk vekst i disse delene av kunstfeltet.

Likevel stiller vi oss spørrende til i hvilken grad styrket entreprenørskompetanse kan bidra til å løse de problemene som følger av arbeidskraftoverskuddet. Etter vårt syn kan overføringen av dette begrepet

til kunstbransjer som ikke har forretningsvirksomhet eller økonomisk vekst som mål snarere sees som et symptom på arbeidskraftoverskuddet enn som en løsning på ressursknappheten.

Dette er spørsmål som også bør tas med i betraktningen når kunstpolitiske midler i økende grad kanalisere til tilskuddsordninger med mer næringspolitiske mål om styrket inntjening samtidig med at den allerede eksisterende infrastrukturen svekkes. Vi viser for eksempel til overføringer fra kulturbudsjettet til Næringsdepartementets underliggende organ Innovasjon Norge, etableringen av Kreativt Norge og andre næringsrettede tilskuddsordninger i Kulturrådet.

PRESS PÅ TILSKUDDSORDNINGENE OG INSTITUSJONENE

Et tiltakende arbeidskraftoverskudd fører til at stadig flere utdannes til et kunstneryrke og dermed identifiserer seg som kunstner, selv om de ikke nødvendigvis i noen utstrakt grad er aktive utøvere av yrket. Denne kategorien telles likevel med i kunstnerøkonomiundersøkelsene og beregningene av gjennomsnittslønninger som blir lagt til grunn for politikktutforming.

Vi viser til *Kulturutredningen 2014* hvor Enger-utvalget understreker at kunstpolitikken må ta utgangspunkt i erkennelsen av at kun et fåtall av dem som ønsker en karriere som kunstner lykkes i å nå dette målet.

I dette perspektivet er det viktig at forventninger om deltagelse ikke må føre til at rettferdighetskrav går på bekostning av kvalitetskrav. Da kan det lett oppstå et forvirret press, ikke bare på knappe kunstpolitiske tilskuddsordninger, men også på institusjonene som representerer viktige arbeidsplasser for kunstnerne.

UDANNINGSPOLITISK ANSVAR

De utfordringene som følger av arbeidskraftoverskuddet kan ikke løses gjennom kunstpolitikken alene.

Vi registrerer at det i kunstnerøkonomiutredningen slås fast at det offentlige verken kan eller bør regulere den store økningen i kunstnerpopulasjonene. Like fullt mener vi at det er et utdanningspolitisk ansvar å sikre at vi har en politikk også på dette område som bygger opp under kunstpolitiske mål og sikrer en hensiktsmessig bruk av offentlige midler.

Sammen med en kunnskapspolitisk tilrettelegging for private utdannelser og utdanning i utlandet, er det paradoksalt nok det samme finansieringssystemet som setter humaniora under press som bidrar til arbeidskraftoverskuddet, enn så lenge det er studiepoengproduksjon som gir størst økonomisk uttelling.

I dagens uoversiktlige utdanningssituasjon mener vi det er behov for å fremskaffe mer systematisk kunnskap om forholdet mellom utdanningstilbudene og kvantitative og kvalitative kunstfaglige kompetansebehov i arbeidsmarkedene. Dette er viktig både med tanke på måloppnåelsen i kunstpolitikken og den samtlende offentlige ressursbruken for å nå disse målene, men også med tanke på å bevisstgjøre potensielle søkere til kunstutdanningene om fremtidige arbeidsmuligheter og begrensninger i arbeidsmarkedene.

Slik kunnskap bør etter vårt syn inngå i grunnlaget for en gjennomgang av utdanningspolitiske virkemidler som stimulerer og regulerer opprettelsen av nye utdanninger i Norge og studenters valg av utdannelser i utlandet.

YTRINGSMANGFOLD OG REPRESENTASJON

Det knytter seg i dag betydelige strukturelle utfordringer til målene om mangfold og bred representasjon i musikk- og scenekunstbransjen – både blant kunstnere og annet fagpersonale, i institusjonenes ledelse, i råd og utvalg og i publikum. Det er derfor gledelig at regjeringen ønsker å styrke ytringsmangfoldet som også er i kjernen av infrastrukturkravet i Grunnlovens § 100.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene har et viktig ansvar for å fremme mangfold både som arbeidsgivere og som viktige meningsdannende arenaer for samtale og kritisk refleksjon.

Institusjonenes handlingsrom for å utvikle strategier ut ifra egenart og demografiske omgivelser må sikres, og det er viktig at krav om økt egeninntjening og brukerbetaling ikke blir en hindring for å nå et mer sammensatt publikum.

Samtidig minner vi om at langsiktige strategier for å fremme kulturelt mangfold må begynne i skolen som en unik fellesarena, hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer, og følges opp gjennom hele utdanningsløpet.

Vi er enige i at kulturpolitikken må legge til grunn et bredt mangfoldsbegrep som både handler om kunstnerisk mangfold og om mangfoldet i befolkningen. Slik det er redegjort for i kulturmeldingen må dette siste romme flere dimensjoner, slik som sosial og kulturell bakgrunn, kjønn, funksjonsevne og alder.

DEMOKRATISKE FELLESARENAER

Ytringsmangfold og tilgjengelighet er i kjernen av infrastrukturkravet i Grunnloven §100 og statens ansvar for å sikre de institusjonelle vilkårene for en åpen og opplyst offentlig samtale.

Slik det er beskrevet i forarbeidene til lovendringen da dette kravet ble innført, er det en forutsetning for et velfungerende offentlig samtalerom at det foreligger institusjonelle forutsetninger for mangfold: «Det er først og fremst mangfoldet som kan sikre den meningsbrytning, kritikk og diskusjon som muliggjør selvstendig meningsdannelse».

Det er derfor viktig at musikk- og scenekunstinstitusjonene som demokratiske fellesarenaer for danning, kritisk refleksjon og meningsbrytning legger best mulig til rette for allmenn deltakelse.

Det er knyttet betydelige utfordringer til dette, og NTO er derfor opptatt av å legge til rette for refleksjon, meningsutveksling og kunnskapsbygging gjennom ledernetverkene Norsk teater- lederforum (NTLF) og NTO-musikk, hvor ulike sider og problemstillinger knyttet til ytringsmangfold og representasjon diskuteres fortløpende.

Samtidig med at institusjonene er sitt ansvar bevisst, må det sikres handlingsrom til å utvikle langsiktige strategier, ut ifra ulike forutsetninger for produksjonsvolum og formidlingsressurser, og med utgangspunkt i kunstnerisk og organisatorisk egenart og demografiske omgivelser.

ØKT BRUKERBETALING VERSUS TILGJENGELIGHET

Politiske krav om økt egeninntjening og brukerbetaling kommer lett i konflikt med målet om større kulturelt mangfold og et likeverdig kulturtilbud som er tilgjengelighet for alle på tvers av økonomiske, sosiale og kulturelle skillelinjer.

Det er derfor viktig at institusjonene har handlingsrom til å opprettholde en differensiert prispolitikk for å nå også de delene av befolkningen hvor økonomi er en barriere for deltakelse.

SKOLE- OG UTDANNING SOM VIKTIG PREMISSLEVERANDØR

I de nye målformuleringene som foreslås i kulturmeldingen står begrepet «relevans» sentralt. Det er viktig at dette begrepet ikke tillegges en mening som gjør at det står i veien for en anerkjennelse av kunstens ambisiøse rolle og evne til også å utfordre det kjente, ei heller av publikums evne til å anstrenge seg og innta uvante synsvinkler for å gripe det som ikke umiddelbart fremstår som relevant.

Basert på en slik anerkjennelse av kunsten og publikum, må langsiktige strategier for å fremme mangfold og bred deltakelse begynne i skolen som en unik fellesarena hvor holdninger til og kunnskap om kunsten dannes på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer.

Når kulturmeldingen trekker frem kulturelt mangfold som et særskilt satsingsområde, er det underlig at ikke grunnskolen, kulturskolen og høyere utdanningsinstitusjoner er nærmere omtalt som viktige premissleverandører for musikk- og scenekunstinstitusjonenes mangfolds- og rekrutteringsarbeid.

Musikk- og scenekunstinstitusjonenes ansvar og forutsetninger for å fremme kulturelt mangfold må sees i nær sammenheng med grunnskolens prioritering av estetiske og humanistiske fag, men også med kulturskolen og høyere utdanningsinstitusjoner som er avgjørende premissleverandører for institusjonenes eget mangfoldsarbeid.

For å sikre en mer mangfoldig rekruttering av musikere og scenekunstnere, må det også finnes et mangfold i underskogen av talenter å rekruttere fra. Det Norske Teatret opprettet i 2012 Det multinorske – en treårig utdanning, i samarbeid med Nord Universitet, for skuespillere med familiebakgrunn utenfor Europa. Dette er et eksempel på at institusjonene tar egne initiativ for å få fortgang i utviklingen.

Her hviler det likevel et betydelig ansvar på skole- og utdanningssiden, og vi legger til grunn at utfordringer knyttet til mangfold og tilgjengelighet vil bli grundig behandlet også i kunstnermeldingen og barne- og ungdomskulturmeldingen.

INTERNASJONALT SAMARBEID

NTO legger til grunn at den varslede internasjonale strategien for kulturpolitikken munner ut i en tydeligere *kunstpolitikk* for internasjonalisering som er godt koordinert med Utenriksdepartementets og utenriksstasjonenes arbeid, og som omfatter virkemidler som også treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene.

Vi ber også om at avsetningen til kulturformål over Utenriksdepartementets budsjett styrkes, samt at det finnes frem til en løsning som sikrer at regjeringens formelle samarbeidspartner og rådgiver for Utenriksdepartementets innsats på scenekunstmrådet representerer hele bransjen samlet.

KUNSTPOLITIKK FOR INTERNASJONALT SAMARBEID

NTO er glad for at det i kulturmeldingen varsles en internasjonal strategi. Vi har over tid etterlyst en helhetlig gjennomgang av det politiske og forvaltningsmessige ansvaret for internasjonalt samarbeid, og en klargjøring av mål og prinsipper for politikkkutforming som kan munne ut i en kunstpolitikk for internasjonalisering som er godt koordinert med Utenriksdepartementets og utenriksstasjonenes arbeid.

MISFORHOLD MELLOM AMBISJONER OG VIRKEMIDLER

Svekkede rammer for musikk- og scenekunstinstitusjonene, kombinert med sviktende kultursatsing over Utenriksdepartementets budsjett, illustrerer et påfallende misforhold mellom ambisjoner og virkemidler.

Siden 2013 er avsetningen til Norgesfremme – næringsfremme, kultur- og informasjonsformål – på Utenriksdepartementets budsjett omtrent halvert. Kuttet rammer ikke bare reisetilskuddsordningene, men også blant annet utenriksstasjonenes kulturarbeid som er særlig viktig for institusjonene som ikke har tilgang til de søkbare ordningene.

ORDNINGER SOM TREFFER MUSIKK- OG SCENEKUNSTINSTITUSJONENE

Mens det innenfor andre områder og for andre virksomheter finnes særskilte tilskuddsordninger for å fremme internasjonalisering, er slike ordninger fraværende for musikk- og scenekunstinstitusjonene. En [kartlegging av institusjonenes internasjonale virksomhet og ambisjoner](#) (Gunnar Thon Lossius/gtl Managament AS, 2018) viser at disse institusjonene ikke har mulighet til å realisere sine internasjonale ambisjoner innenfor rammetilskuddet.

Dette er internasjonalt orienterte virksomheter som er i kontakt med et internasjonalt kunstliv og publikum gjennom deltakelse i nettverk, utveksling av kunstnerisk kompetanse, co-produksjon, gjestespill, utenlandsturneer og digital distribusjon. Flere av musikk- og scenekunstinstitusjonen satser bevisst mot internasjonale markeder. De har gode kontaktnett, profilerer allerede norsk musikk og scenekunst på fremstående internasjonale arenaer, og høster betydelig oppmerksomhet og anerkjennelse gjennom stor publikumsinteresse, internasjonale priser og rosende anmeldelser.

Institusjonenes økonomiske og administrative ressurser er imidlertid for små til å imøtekomme den internasjonale etterspørselen og attraktive forespørsler må ofte avvises.

Vi ser frem til en grundig gjennomgang av mål, ansvarsdeling, organisering og virkemidler for å fremme internasjonalt samarbeid, som munner ut i offensive strategier som også treffer musikk- og scenekunstinstitusjonene.

KULTURTANKENS ROLLE OG MANDAT

Det må være et mål at mest mulig midler kanaliseres direkte til elevenes kunstopplevelser, og at minst mulig går til administrasjon av Den kulturelle skolesekken (DKS). NTO er kritisk til at det er etablert en så stor sentral administrasjon for en desentralisert ordning som Kulturtanken i dag representerer, og ber om en gjennomgang av Kulturtankens rolle og mandat.

Vi vil understreke at armlengdesprinsippet og spredt beslutningsmyndighet må ivaretas i organiseringen og forvaltningen av ordningen sentralt så vel som lokalt, og at kvalitet må være det førende kriteriet i programmeringen.

NTO anmoder videre om at det overføres midler fra Kulturtanken til opprettelsen av Musikkbruket, etter modell av Norsk Scenekunstbruk, for kvalitetssikring og styrket formidling av musikk til et ungt publikum.

En del av Kulturtankens mandat er å «sikre god ressursutnyttelse, effektiv forvaltning og tydelige og hensiktsmessige styringsstrukturer i DKS». Vi kan ikke forstå at det i seg selv kan være god ressursutnyttelse å kanalisere nærmere 70 millioner kroner til Kulturtanken for å nå målet med denne bevilgningen som er «å legge til rette for formidling av profesjonell kunst i skolen».

Vi er også kritiske til at Kulturtankens mandat er blitt utvidet fra å ivareta det nasjonale ansvaret for DKS til at etaten også skal «bidra i arbeidet med barne- og ungdomskultur og til å bedre mulighetene for barn og unges deltakelse».

Det er bemerkelsesverdig at etatens mandat utvides forut for den varslede barne- og ungdomskulturmeldingen, fremfor at mandat og rolle utredes som en del av denne meldingen.

I lys av målet om maktspredning, må en slik utredning også omfatte en vurdering av hvor hensiktsmessig det er i så stor grad å konsentrere initiering av forsknings- og utviklingsarbeid, rådgivning mot sentrale myndigheter og andre bidrag i arbeidet med barne- og ungdomskultur til en egen etat.

Etter vårt syn er det viktig med en organisering som sikrer at arbeidet med profesjonell kunst for barn og unge sees i nær tilknytning til det profesjonelle kunstfeltet for øvrig.

MANGLENDE ANERKJENNELSE AV ARMLENGDESPRINSIPPET

Det er også viktig at armlengdesprinsippet er ivaretatt i den sentrale organiseringen av ordningen, så vel som i de lokale forvaltningsmodellene.

Vi er derfor kritiske til at Kulturtanken i tilskuddsbrevet til fylkeskommunene legger innholdsmessige føringer på tilbudet, slik som at tilbudet bør reflektere «en skole preget og formet av digitale teknologier».

Vi registrerer videre Kulturtankens innspill til scenekunststrategien hvor etaten tar til orde for at det legges politiske føringer på teatrenes innholdsproduksjon, samt for at «DKS-fagmiljøet må [...] ha full råderett over utvelgelsen at innmeldte forestillinger som skal vises i DKS».

Ifølge Kulturtanken har «ingen institusjoner rett til å få spille i DKS, men de fleste burde ha en plikt til å produsere relevante forestillinger for målgruppene som omfattes av DKS».

Vi oppfordrer til grundige refleksjoner i Kulturtanken både over armlengdesprinsippet, verdien av spredt beslutningsmyndighet, oppgavedeling og hvordan det best kan legges til rette for at institusjonene kan være viktige produsenter for DKS.

UNNGÅ OPPBYGGING AV PARALLELLE KOMPETANSER

Det er viktig at alle kunstuttrykkene og deres egenart ivaretas i organiseringen av Den kulturelle skolesekken (DKS), og at hvert kunstfelt kan utvikle seg ut ifra egne premisser og behov.

Vi vil også understreke betydningen av at de sidene ved dagens organisering som fungerer godt videreføres og styrkes – og at det ikke bygges opp parallelle virksomheter og kompetanser til det som allerede eksisterer, herunder Scenekunstbrukets formidlingsnettverk og insentivordning.

MUSIKKBRUKET

Vi viser til notat fra Scenekunstbruket og Creo med forslag om å etablere Musikkbruket etter samme modell som Scenekunstbruket (jf. innspill til den kommende kunstnermeldingen). Slik det er nærmere beskrevet i notatet vil etableringen av Musikkbruket sørge for at det unge publikummet vil få kvalitetsvurderte musikkproduksjoner med mangfold i uttrykk, og at arrangører og kunstnere får forenklet byråkrati, mer trygghet i arbeidet og forutsigbare arbeidsvilkår.

NTO støtter opp om en etablering av Musikkbruket med henvisning til den betydningen Scenekunstbruket i dag har for kvalitetssikring og formidling av forestillinger innenfor DKS.

Vi vil fremheve at Musikkbruket vil bygge på verdifull erfaringsbasert kunnskap og en allerede velfungerende ordning som er utviklet organisk over tid og i takt med DKS.

Et system for vurderinger av musikkproduksjoner utenfor Kulturtanken som etat vil også styrke armlengdesprinsippet og bidra til spredt beslutningsmyndighet.

DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN OG INSTITUSJONENE

For å sikre bredde i DKS-tilbudet som et bidrag til elevenes dannelse er det viktig at de også får oppleve den kunsten som allerede produseres av profesjonelle kunstprodusenter i teater- og konsertsaler, og ikke kun produksjoner tilpasset DKS.

Kvalitet må være det førende utvelgelseskriteriet i programmeringen, og det bør vurderes billettfond eller andre ordninger som legger til rette for direkte samarbeid mellom musikk- og scenekunstinstitusjonene og skolene.

Målet med Den kulturelle skolesekken (DKS) er å bidra til at elever i skolen får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud (St.meld. nr. 8 (2007-2008) Kulturell skulesekk for framtida).

DKS er altså til for elevene. Dette må alltid være det overordnede perspektivet i forvaltningen av ordningen, selv om vi vet at ordningen også har stor betydning for mange kunstneres arbeidsvilkår.

Tilbudet gjennom DKS er bare en del av det arbeidet som musikk- og scenekunstinstitusjonene gjør rettet mot barn og unge, og virksomhetene samarbeider med skolene både i og utenom DKS.

Det er imidlertid slik at DKS-ordningen, i kombinasjon med gratisprinsippet i skolen, fører til at det i langt mindre grad enn tidligere er mulig for institusjonene å selge forestillinger og konserter direkte til skolene utenom DKS.

Denne tilnærmede monopoliseringen skaper betydelig uforutsigbarhet og risiko for de virksomhetene som i lengre perioder i stor grad faller utenfor DKS-ordningen til tross for en sterk vilje til å satse på barn og unge.

Det kan være på grunn av lite fleksible lokale løsninger, dårlig tilpasning av prosedyrer til teatrenes produksjonssykluser og krav om at forestillingene skal vises i ferdig produsert format før de kan antas i manglende tillit til den kunstneriske ledelsen egen kvalitetssikring.

Uten skoleelevene som en sikker grunnstamme av publikum blir det særlig vanskelig å drive et nyskapende utviklingsarbeid, og i slike tilfeller bidrar DKS snarere til å svekke teatrets vilkår for produksjon og formidling til barn og unge – og derigjennom det samlede scenekunsttilbudet for denne målgruppen i regionen.

Hvordan ordningen fungerer handler altså ikke bare om selve DKS-tilbudet, men også om ordningens innvirkning på de generelle vilkårene for skolesamarbeid og derigjennom for produksjon og formidling til et ungt publikum som sådan.

KVALITET SOM FØRENDE UTVELGELSESKRITERIUM OGSÅ I DKS

En del av institusjonene erfarer at kvalitetskrav overstyres av andre kriterier i programmeringen av DKS.

Vi minner om at det i den siste stortingsmeldingen om DKS slås fast at produksjoner skal kvalitetssikres innenfor profesjonelle rammer.

I kjølvannet av en fremtidig lovfesting av armlengdesprinsippet, mener vi at fylkeskommuner og kommuner må sikre at lokale DKS-forvaltninger er basert på prinsippet om en armlengdes avstand mellom politikk og kunstfaglige beslutninger, og at kvalitet er det førende utvelgelseskriteriet.

BILLETTFOND OG ØREMERKEDE MIDLER TIL SKOLENE

Samtidig etterlyser vi nasjonale løsninger som sikrer at transportkostnader ikke går utover tilbudet til elevene, samt ordninger som legger til rette for direkte samarbeid mellom institusjonene og skolene, f.eks. gjennom midler til skolene øremerket teater- og konsertbilletter eller billettfond.

DE ESTETISKE OG HUMANISTISKE FAGENE I UTDANNINGSLØPET

Et bredt kompetansebegrep forankret i skolens dannelsesoppdrag må innebære en styrking av mottakersiden og fortolkningskompetansen i kunsten. De humanistiske og estetiske fagene må styrkes som en essensiell del av allmenndannelsen. Dette kan gjøres gjennom en kompetansehevende satsing på så vel de estetiske og humanistiske fagene i skolen, som på kunst- og kulturdelen i andre fag.

Likeså må kunstfagenes plass og kvalitet styrkes i hele utdanningsløpet for å sikre at utøvere utdannet i Norge kan hevde seg i et globalt arbeidsmarked preget av stor konkurranse og høye kvalitetskrav.

TYDELIGGJØRING AV SKOLENS ANSVAR

Det er gledelig at vi har fått en kulturmelding som så tydelig fremhever dannelse som handler om «å gjøre enkeltmenneske myndige til å gjøre sjølvstendige val ut fra kunnskap om og forståing av samfunnet som eit ytringsfellesskap».

Denne anerkjennelsen av dannelsesbegrepet må følges opp gjennom en koordinert kultur- og kunnskapspolitik

I et samfunn preget av større kompleksitet og raskere endringstakt er det et særlig behov for å styrke elevenes kompetanse i å forstå, tolke og reflektere kritisk over et mangfold av kulturelle ytringsformer.

Noe av det viktigste vi kan gjøre for å sikre alle like muligheter for å ta del i den ytringskulturen som ligger til grunn for et opplyst og velfungerende demokrati, er å styrke fortolkningskompetansen i samfunnet. Dette gjøres blant annet ved å sikre felles referanserammer og må begynne i skolen som den unike fellesarenaen den er.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene ser det som en viktig del av sitt samfunnsansvar å styrke mottakersiden i kunsten, og mange setter i dag store ressurser inn på formidlingsprogram overfor barn og unge, jf. *Utreddning om musikk- og scenekunstinstitusjonenes arbeid med barn og unge* (Gunnar Thon Lossius/gtl Management, 2019)

Det er imidlertid store variasjoner i hvordan skolene forbereder kunstbesøkene, samt følger opp elevene under besøket og i etterkant. Parallelt med nedprioriteringen av kunstfagene i skolen har forventningene til institusjonenes tilbud og det pedagogiske materialet dreid, ut ifra en forutsetning om at heller ikke lærerne skal trenge verken forkunnskaper eller forberedelsestid.

For å møte denne utviklingen, har flere musikk- og scenekunstinstitusjoner økt satsingen på forestillingsforberedende besøk på skolene. Knappe formidlingsressurser i underadministrerte virksomheter legger likevel begrensinger for hvilket utdanningsansvar scenekunstinstitusjonene kan påta seg.

Vi etterlyser derfor en tydeliggjøring av skolens ansvar og en klargjøring av ansvarsdelingen mellom skolen og kunstinstitusjonene.

FAGFORNYELSEN

I dette perspektivet er det særlig bekymringsverdig at de estetiske og humanistiske fagene i skolen nedprioriteres til tross for intensjonen om å gi skolens brede dannelsesoppdrag en tydeligere plass i skolehverdagen, jf. Meld.St. 28 (2015-2016) Fag - Fordypning - Forståelse - En fornyelse av Kunnskapsløftet som ligger til grunn for den pågående fagfornyelsen.

I ny Overordnet del - verdier og prinsipper for grunnopplæringen slås det fast at kulturelle opplevelser har en egenverdi, og at elevene skal få oppleve et variert spekter av kulturuttrykk gjennom sin tid i skolen. Det fremheves at kulturelle uttrykk bidrar til å løfte frem nye perspektiver, og at estetiske læringsprosesser er en forutsetning for elevenes danning.

Dette gir forventninger om en gjennomgående styrking av de estetiske fagene og av kunst- og kulturdelen i andre fag.

Vi har likevel vanskelig for å se at kunst som estetisk opplevelse, kunnskap og læringsmetode er fulgt opp i de nye læreplanene. Det at kunst- og kulturfagene ikke er ivaretatt i læreplanene for samfunnsfag/samfunnskunnskap og at dramafaget er fjernet fra norskfaget er alvorlige eksempler på det motsatte.

LÆRERKOMPETANSE

Vi viser til Kunnskapsdepartementets strategi Skaperglede, engasjement og utforskertrang. Praktisk og estetisk innhold i barnehage, skole og lærerutdanning som peker på mangelfull lærerkompetanse som en hovedutfordring. Kun rundt halvparten av lærerne som underviser i de praktiske og estetiske fagene har formell kompetanse i faget, og eldre lærere har i større grad formell kompetanse enn yngre lærere slik at situasjonen kan forverres ytterligere over tid.

Dette viser med all tydelighet behovet for å styrke lærerkompetansen i de estetiske fagene, noe som er avgjørende for å sikre kvaliteten.

Vi ser frem til en offensiv satsing som kan bidra til å styrke disse fagenes status, men uten at man går glipp av kompetente lærekrefter eller presser de estetiske fagene inn i kunnskapsmaler, prestasjonstester eller målinger som er fremmede for kunstfagenes egenart.

TALENTUTVIKLING

Også i et rekrutterings- og talentutviklingsperspektiv er det viktig å styrke de estetiske fagenes plass og kvalitet i hele utdanningsløpet.

Som en del av arbeidet med å sikre kvalitet i utdanningen er det ikke minst viktig at det legges til rette for et godt samspill mellom utdanningsinstitusjonene og musikk- og scenekunstinstitusjonene som omfatter talentprogram.

Særlig innenfor kunstarter som klassisk musikk og ballett er det viktig at talentene fanges opp tidlig. Det derfor behov for å styrke kvaliteten og koordineringen av arbeidet med talentutvikling i grunnopplæring og i kulturskolene, for slik å sikre tilfanget av kvalifiserte søkere til høyere utdanning av internasjonalt konkurransedyktige utøvere i Norge.

Det må etableres et helhetlig offentlig utdanningsløp for å sikre at grunnplanen i rekrutteringen ikke er overlatt til private skoler med krav om egeninntjening og foreldres betalingsevne.

Som en del av arbeidet med å sikre kvalitet i utdanningen er det også viktig at det legges til rette for et godt samspill mellom utdanningsinstitusjonene og musikk- og scenekunstinstitusjonene som omfatter praksisplasser for studenter som en del av undervisningsopplegget.

Dette er noe alle parter i bransjen er opptatt av, og det arbeides med å finne frem til gode avtaler som ivaretar ulike hensyn – herunder både studentenes behov for praksis som en del av den faglige utviklingen og profesjonelle kunstneres arbeidsmuligheter i et trangt marked.

KULTURSKOLENE

Det er gledelig at den varslede stortingsmeldingen om barne- og ungdomskultur, hvor kulturskolene skal inngå, utarbeides i samarbeid mellom departementene. Vi ser frem til at dette samarbeidet kan bidra til en bedre koordinert kultur- og kunnskapspolitikk.

Vi forutsetter imidlertid en likeså grundig behandling av kulturskolene, som om de var var viet en egen melding slik Stortinget opprinnelig har bedt om. Kulturskolene er en viktig del av et helhetlig utdanningsløp og må styrkes både i et mottaker- og utøverperspektiv.

Vi registrer forslaget i [NOU 2019:23 Ny opplæringslov](#) om at bestemmelsen om musikk- og kulturskoletilbud flyttes fra [opplæringsloven](#) til [kulturloven](#).

Kulturskolene er nært knyttet til skoleverket ellers. Vi støtter derfor Creo i at kulturskolen, som et lovpålagt skoleslag gjennom en ny opplæringslov, bør anerkjennes som en del av grunnopplæringen, og at kulturskoleparagrafen blir stående også i en ny opplæringslov.

Ansvar for å utvikle gode kulturskoler bør fortsatt være en del av utdanningspolitikken for å sikre vest mulig vilkår for samarbeid og synergier mellom kulturskolene, grunnskolen, SFO og videregående skole.

Slikt samarbeid, blant annet gjennom kombinerte stillinger, er ikke minst viktig for å styrke lærerkompetansen og kvaliteten i de estetiske fagene i grunnskolen.

Vi kan ikke se hvordan de utfordringene som er knyttet til kulturskolene kan løses ved å flytte lovbestemmelsen. En styrking av en kulturskole som er organisert både i tilknytning til skoleverket og det øvrige kulturlivet fordrer snarere en godt koordinert kunnskaps- og kulturpolitikk.

BYGG FOR KVALITET OG PUBLIKUM

NTO anmoder om at regjeringen er oppmerksom på fortsatt store etterslep i nødvendige investeringer i produksjons- og formidlingslokaler for musikken og scenekunsten.

Det er viktig at staten bidrar med finansielle og organisatoriske løsninger som sikrer at kostnader til bygningsmessig drift og vedlikehold ikke går utover institusjonenes produksjonsbudsjetter.

Vi ber regjeringen merke seg særskilt Nationaltheatrets behov for en rask avklaring av de fysiske rammene for teaterdriften i perioden bygningsarbeidene pågår, samt de akutte behovene for nye lokaler til Det samiske nasjonalteatret Beaivvás.

Gode produksjons- og formidlingslokaler er helt nødvendig for å sikre kvalitet i innholdet og bred formidling, og det er fortsatt betydelige behov for å videreutvikle den kulturelle infrastrukturen. Det er både kritiske behov for rehabilitering og modernisering av eksisterende teater- og konsertlokaler og for nye produksjons- og formidlingslokaler.

Det er gledelig at staten bidrar med investeringstilskudd til nytt scenekunsthuss i Sentralbadet i Bergen med nye permanente lokaler for Carte Blanche og BIT Teatergarasjen. Vi er også glade for at Det Vestnorske Teateret er etablert med en permanent nynorskscene i Bergen sentrum, og at Rosendal Teater har flyttet inn i nytt scenekunsthuss i Trondheim.

Flere andre virksomheter har imidlertid fortsatt presserende uløste behov for mer egnede produksjons- og spillelokaler.

NTO vil særlig fremheve den akutte situasjonen for Det samiske nasjonalteatret Beaivvás som i over 30 år har holdt til i det som allerede fra starten av ble betegnet som midlertidige lokaler i Kautokeino. Lokalene er ikke egnet til å drifte et moderne teater, og arbeidsmiljøstandarden er uakseptabel.

Med bevilgningen i revidert nasjonalbudsjett til prosjektering av nybygg for Det samiske nasjonalteatret Beaivvás er det endelig avklart at det blir et nytt teaterbygg i Kautokeino. NTO er glad for dette og ber om at regjeringen bidrar til god fremdrift slik at byggestart kan realiseres allerede våren 2021.

Sametinget har trukket frem nye lokaler for Beaivvás som høyt prioritert prosjekt, og det er gledelig at staten endelig har kommet på banen med den første bevilgningen til prosjektet.

Flere av de eldre teaterhusene står overfor særlige utfordringer knyttet til vedlikehold, rehabilitering, modernisering og drift av selve bygningsmassen. NTO har tillit til at arbeidet med å løse disse utfordringene fortsetter i dialog mellom departementet og virksomhetene.

Vi ber om at regjeringen bidrar til god fremdrift i rehabiliteringen av Nationaltheatret slik at utflytting til midlertidige lokaler kan skje høsten 2021 og oppstart av byggeprosjektet kan skje i 2022. Det er da nødvendig at det avsettes midler til prosjektering av og husleie til alternative lokaler når teatret må flytte ut av teaterbygningen, samt midler til ekstern bistand for å sikre best mulig brukermedvirkning.

NTO er fornøyd med at forprosjekt for rehabiliteringen av Nationaltheatret er godt i gang. Går alt som planlagt vil teatret ha behov for et midlertidig oppholdssted fra høsten 2021, slik at de fysiske byggarbeidene kan startes som planlagt i 2022 og teatret stenges for teaterdrift.

Når det nå er avklart at Munchmuseet på Tøyen ikke er et alternativ for teatret, blir det viktig å raskt avklare de fysiske rammene for teaterdriften de fem årene byggeprosjektet varer.

Nationaltheatret er i utgangspunktet et hovedsceneteater. Det er der de fleste publikummerne lærer Nationaltheatret å kjenne. Det å kunne sette opp hovedsceneproduksjoner er dessuten viktig for å opprettholde den kunstneriske kvaliteten, samt det kunstneriske omdømmet og teatrets mulighet for internasjonalt samarbeid. NTO mener derfor at teatrets behov for en hovedscene i byggeperioden bør prioriteres.

Den Nationale Scene i Bergen har prekære behov for utvikling og utvidelse, og vi ber regjeringen om et snarlig valg av konsept slik at forprosjekt blir igangsatt i 2020.

Det fredete teaterbygget har i tillegg rehabiliteringsbehov som kan løses uten at det påvirker konseptvalget, og vi ber om at det bevilges midler til nødvendig oppgradering.

Bygget på Engen 1 har store utfordringer knyttet til videre utvikling av teaterdriften. Huset er preget av vedlikeholdsetterslep og plassmangel, noe som bremser videre effektivisering. Logistikken bak scenen og på verkstedene er svært utfordrende, og publikumsarealene er lite hensiktsmessige. Teatret kan heller ikke møte kravet om universell utforming. Dette gjør det også vanskelig å øke aktiviteten. NTO ber derfor om en snarlig avklaring rundt konseptvalg for utvikling av teaterbygningen.

Vi ber videre om at staten bidrar med midler til forprosjektet til nytt teaterhus for Rogaland Teater, slik at dette kan realiseres i partnerskap med Stavanger kommune og Rogaland fylkeskommune.

På veien mot nytt teaterhus har Rogaland Teater siden 2016 fulgt statens anbefalinger med å gjennomføre et forstudium i tråd med kvalitetssikringsordningen for store statlige investeringer i byggeprosjekter. Frem til 2020 har alle teatrets eiere finansielt støttet dette arbeidet. Byggeprosjektet er godt forankret lokalt, og sammen med utvikling av bygningsmasse for Museum Stavanger (MUST) er det et av tre prioriterte områder i Stavangers kommunedelplan for kunst og kultur 2018-2025.

Våren 2020 påtok Stavanger kommune, i samarbeid med Rogaland fylkeskommune, seg pådriverrollen til en felles videreutvikling av Rogaland Teater og Museum Stavanger og området rundt den eksisterende bygningsmassen. Utredningene vil munne ut i forprosjekt for Rogaland Teater med estimert oppstart 2021.

Fordi teatrets bygg er gammelt, aktivitetsnivået høyt og kapasitetsutnyttelsen stor, er vedlikeholdsbehovet økende. Ifølge beregningene fra KVVén har teatret et vedlikeholdsetterslep på 100 millioner kroner. Dermed blir midler til scenekunsten satt under enda større press. I en slik situasjon anser vi staten som en naturlig og nødvendig bidragsyter i videre utredning for å sikre et fremtidsrettet teaterhus i Stavanger-regionen.

Også andre steder i landet er det viktige prosjekter på trappene. I Tromsø planlegges et nytt konserthus som skal være en samlokalisering av Arktisk Filharmoni og Musikkonservatoriet ved UiT Norges Arktiske Universitet. Prosjektet realiseres gjennom et privat/offentlig samarbeid, og statlig delfinansiering er nødvendig for å nå ambisjonene om ferdigstilling i 2023.

I Bergen foreligger skisseprosjekt for et nytt musikkteater og utvikling av arenaklyngen Griegkvartalet. Også dette samarbeidsprosjektet mellom Musikkelskapet Harmonien, Bergen Nasjonale Opera og Grieghallen AS har behov for fremtidig statlig delfinansiering for å realiseres.

Videre har Trondheim Symfoniorkester & Opera behov for utvidet areal og nye lokaler for opera og kor i Olavshallen i Trondheim.

Teater Vestland deltar i realiseringen av Nynorskhuset i Førde som skal huse teatret sammen med NRK Vestland og avisa Firda m fl. med det nynorske språket som felles overbygg.

I tillegg kommer andre viktige prosjekter i en planleggingsfase slik som for eksempel nye lokaler for Brageteatret i Drammen og Blåseensemblet og Opera Østfold i Halden. Teater Ibsen har et prekært behov for prøvesal, mens Haugesund Teater har behov for oppgraderinger av nye lokaler.

Alle de nevnte sakene har ulik grad av statlig medvirkning i selve byggeprosjektet, men staten vil være avgjørende for å sikre gode rammer for drift og innholdsproduksjon.

NTO vil understreke betydningen av at staten bidrar til at kunstneriske, organisatoriske og drift- og vedlikeholdsmessige utfordringer blir tatt på alvor når det investeres i nye bygg.

FORENKLET KULTURMOMS

NTO anmoder om at dagens merverdiavgiftsunntak for omsetning av billetter til musikk og scenekunst fjernes, og at disse områdene innlemmes i avgiftssystemet med lav sats. En slik lovendring vil bidra til betydelig forenkling, et mer enhetlig regelverk for kultursektoren og lavere administrative kostnader.

Etter endringen i merverdiavgiftsloven i 2010 er kinoer, museer, gallerier, opplevelsessentre og fornøyelsesparker underlagt avgiftsplikt med lav sats for billettomsetningen, med rett til fradrag for inngående merverdiavgift. Musikk og scenekunst er fortsatt unntatt avgift.

Dette unntaket var i strid med kulturmomsutvalgets forslag om en såkalt «breddemodell» som innebar at adgang til de fleste former for kulturarrangementer skulle omfattes av avgiftsplikten i merverdiavgiftsloven med lav sats (NOU 2008:7).

Etter vårt syn bør det tillegges adskillig vekt at en slik «breddemodell» vil bidra til et enklere og mer enhetlig og oversiktlig regelverk for kultursektoren. Det er samtidig viktig og fullt mulig å finne løsninger som sikrer at man unngår mulige uheldige konsekvenser for aktører i deler av bransjen, herunder for produsenter uten offentlig tilskudd og artister som selv eller sammen med andre arrangerer konserter mm.

BRED ENIGHET I BRANSJEN OG LANGSIKTIG LØSNING FOR KULTURHUSENE

Det er i dag bred enighet i bransjen om en slik lovendring som også vil innebære en langsiktig løsning for kulturhusene ved at de får fradragsrett etter merverdiavgiftsloven.

Dermed unngår man utfordringene knyttet til kompensasjonslovens konkurransebestemmelse som innebærer at kulturhusene i dag må forholde seg til et absurd regelverk hvor skatteetaten skal avgjøre hva som er «kunstnerisk» aktivitet og hva som er «kommersiell» aktivitet i konkurranse med andre og dermed ikke kompensasjonsberettiget. I tillegg vil man oppnå avgiftsmessig likebehandling mellom kommunale og private eiere av kulturhus.

Metoden for fordeling mellom kompensasjonsberettiget og ikke-kompensasjonsberettiget bruk gir også det utilsiktede resultatet at det vil lønne seg å drive utleieaktivitet i stedet for egenproduksjon når det gjelder visse typer arrangementer. En tilpasningskonsekvens blir at kulturhusene oppretter egne juridiske enheter som står for arrangementer som skattedirektoratet anser som økonomisk aktivitet og leier ut lokalet til enheten. Dette har neppe vært lovgivers intensjon.

FLERE OMRÅDER SKAL INKLUDERES I MOMSSYSTEMET

Vi finner fremdeles ingen spor i budsjettforslaget til at Finansdepartement vil vurdere å inkludere flere områder i momssystemet, slik departementet i brev av 07.12.15 viste til (jf. Skattemeldingens (Meld. St. 4 (2015-2016)), som svar på [NTO og Spekters brev av 11.09.15](#).

For en nærmere begrunnelse og redegjørelse for forslag til endring av merverdiavgiftsloven viser vi til notat fra Ernst & Young utarbeidet etter oppdrag fra NTO, vedlagt det nevnte brevet.

DIGITAL DISTRIBUTJON OG FORMIDLING

Det ligger betydelige muligheter i den digitale teknologien for styrket formidling og distribusjon av musikk og scenekunst.

Vi ber departementet være oppmerksom på institusjonenes begrensede muligheter for fullt ut å utnytte dette potensialet innenfor stadig svekkede økonomiske rammer, og anmoder om at det støttes opp om arbeidet med å utvikle digitale løsninger som fordrer investering i kompetanse og utstyr.

Samtidig vil vi understreke at den levende teaterkunsten som skapes i sanntid i møte med publikum aldri kan erstattes av en strømmet forestilling.

FORMIDLINGSPOTENSIAL

I kulturmeldingen legges det betydelig vekt på de mulighetene den digitale teknologien gir for styrket distribusjon og formidling. Også på musikk- og scenekunstmrådet gir teknologien nye muligheter både for virksomhetenes videreutvikling av formidlingsarbeidet og for digitale overføringer av utvalgte konserter og forestillinger på ulike plattformer.

Gjennom digital distribusjon er det mulig å nå et større publikum uavhengig av geografisk plassering, samt et publikum som av ulike grunner ikke har forutsetninger for å komme til teatret eller konsertsalen.

Teknologien representerer også særskilte muligheter for å styrke institusjonenes formidlingsarbeid overfor barn og unge og dialogen med skolen.

Noen av virksomhetene har igangsatt pilotprosjekter knyttet til digital distribusjon og formidling og er i ferd med å bygge opp verdifull kompetanse. Mange har også gjort betydelige investeringer for å sikre alternativ drift i koronasituasjonen, som det nå er viktig å bygge videre på.

Flere virksomheter er i ferd med å utforske betalingsløsninger. Vi vil likevel advare mot en overdreven tro på inntekspotensialet ved strømming målt opp mot betydelige kostnader både til investeringer i teknologisk utstyr og produksjon og til løsningsproblematikk.

NTO har over tid tatt til orde for at det etableres en særskilt tilskuddsordning for digital distribusjon og formidling innenfor musikk og scenekunst, med intensjon om å stimulere institusjonenes eget forsøks- og utviklingsarbeid som kan komme hele feltet til gode gjennom erfarings- og kompetanseutveksling.

Vi ser derfor frem til at innretningen av utviklingsprogrammet i Kulturrådet rettet mot etablerte kulturinstitusjoner «som ønsker å utvikle nye verktøy, metoder og modeller med vekt på det digitale markedet» fortløpende tilpasses institusjonenes behov og dermed kan bidra til å realisere ambisjoner som i dag ikke er gjennomførbare innenfor rammetilskuddet.

KUNSTNERISKE UTFORDRINGER

Kulturmeldingen bærer likevel preg av en ensidig begeistring for digitalisering uten mer dyptgående refleksjoner over betydningen av den levende kunsten som skapes i sanntid og i møte med et publikum.

Denne kunsten kan aldri erstattes av en strømmet forestilling/konsert, noe som medfører betydelige kunstneriske og opphavsrettslige utfordringer særlig innenfor scenekunsten.

Det ligger heller ingen effektiviseringsgevinst i digital distribusjon dersom det går på bekostning av de levende kunstmøtene og dermed underminerer kunstinstitusjonenes kjernevirksomhet.

Slik det beskrives i kulturmeldingen, er det tendenser til at slike sosiale møteplasser som den levende musikk- og scenekunsten representer blir mer ettertraktet i en tid hvor digitale medier blir styrende for store deler av samspillet mellom mennesker.

Dette bekreftes av musikk- og scenekunstinstitusjonenes publikumsoppslutning som er jevnt høy til tross for veksten i konkurrerende tilbud.

KOR OG VOKALENSEMBLER

NTO er glad for at både Det Norske Solistkor og Edvard Grieg Kor er styrket de senere årene. Dette er en viktig del av en nasjonal korsatsing. Som ledd i den videre satsningen imøteser vi en styrking også av symfoniorkestrenes og regionoperaenes vilkår for å styrke kvaliteten i den vokale delen av musikkteater- og operaproduksjoner.

REGIONALE STRUKTURER OG BEHOV

De senere årene har vilkårene for å utvikle lokalt forankret musikkteater- og operavirksomhet blitt styrket, og i dag finnes det ulike løsninger i regionene. Det er etter NTOs syn viktig at videre strategier for profesjonalisering av korvirksomheten tar utgangspunkt i de ulike regionale strukturene og behovene.

KVALITATIV UBALANSE

Det største kunstneriske problemet i dag er den kvalitative ubalansen mellom de profesjonelle orkestrene og den kollektivt vokale fremføringen i en konsert, musikkteater- eller operaproduksjon. En viktig del av ansvaret for å profesjonalisere musikkteatervirksomheten handler om å sikre at alle deler i produksjonen harmoniserer bedre med det profesjonelle symfoniorkestret i regionen.

RAMMEVILKÅR FOR LANGSIKTIG UTVIKLING, KVALITET OG PROFESJONALITET

Vi er derfor glade for at regjeringen i strategien, *Fleirstemt Strategi for korutvikling i Noreg*, ønsker å medvirke til profesjonelle rammevilkår for kor i alle regionene i landet. Ifølge strategien vil departementet legge til rette for at det profesjonelle kor- og vokalfeltet blir utviklet videre gjennom faste tilskudd og gjennom tilskuddsordninger i Norsk kulturråd.

NTO vil understreke betydningen av at vokalsembler og kor knyttet til symfoniorkestre og regionopera sikres forutsigbare økonomiske vilkår for langsiktig utvikling og profesjonalisering gjennom virksomhetenes rammetilskudd.

For en videreutvikling av profesjonelle kor og vokalsembler må det legges til grunn tilsvarende rammebetingelser som i dag er med på å sikre kvaliteten i de profesjonelle symfoniorkestrene.

STYRKET ENSEMBLESANG I UTDANNINGEN

Det er gledelig at korstrategien er fulgt opp blant annet med strategier for å styrke rekrutteringen og utdannelsen av profesjonelle kordirigenter. I tillegg hviler det et ansvar på de høyere utdanningsinstitusjonene for å sikre at sangstudentene er rustet til å møte kravene fra et profesjonelt kor gjennom en styrking av profesjonskravene til ensemblesang i utdanningen.

DET OFFENTLIGE ORDSKIFTET OG KUNSTKRITIKKEN

Vi ber om at kulturmeldingens dannelsesbegrep følges opp med en styrking av den offentlige samtalen om kunsten og kritikken gjennom en koordinert kunst-, -medie-, og kunnskapspolitik.

En slik satsing er av vesentlig betydning både for den faglige diskusjonen og refleksjonen rundt kunstens innhold og kvalitet, men også for å synliggjøre kunsten og øke interessen og kunstforståelsen for et bredere publikum.

Kulturrådet må gis økonomiske forutsetninger for nødvendige avsetninger til den nye tilskuddsordningen for tidsskrift og kritikk, og det bør vurderes en egen reisestøtteordning for kritikere innenfor musikk og scenekunst.

STYRKING AV TIDSSKRIFT OG KRITIKK I DE ALLMENNE MEDIENE

Vi erfarer at medienes pressede økonomiske situasjon bidrar til en nedprioritering og marginalisering av den kvalifiserte og kunnskapsbaserte kulturjournalistikken og kunstkritikken. Vi ser derfor frem til at en videre styrking av den direkte mediestøtten også kan bidra til å styrke medienes ansvar for samtale- og refleksjonsrommet rundt kunsten.

En styrket satsing kan best gjøres gjennom et felles løft i samarbeid mellom bransjen, medienes kulturredaksjoner, kritikerne, myndighetene og gjerne allmenntilgitt stiftelser som Fritt Ord som allerede satser på kritikk og kvalitetsjournalistikk. I et slikt samarbeid må selvsagt kritikernes og den redaksjonelle uavhengigheten sikres.

For å sikre ytringsmangfold og kvalitet i kritikken, er det behov for virkemidler som kan fremme både den langsomme, dyptgående og analyserende kritikken i tidsskriftene og den mer umiddelbare og aktuelle kritikken i de allmenne og brede mediene.

Vi registrer med interesse Kulturrådets etableringen i 2019 av tilskuddsordningen for tidsskrift og kritikk som har til hensikt å styrke og kvalitetssikre den offentlige ytrings- og refleksjonskulturen gjennom de uavhengige tidsskriftene og kritikken og anmoder om at Kulturrådet sikres økonomiske vilkår for å styrke kritikkens rolle i offentligheten.

FELLES LØFT

Vi mener en styrket satsing best kan gjøres gjennom et felles løft i samarbeid mellom bransjen, medienes kulturredaksjoner, kritikerne, myndighetene og gjerne allmenntilgitt stiftelser som Fritt Ord som allerede satser på kritikk og kvalitetsjournalistikk. I et slikt samarbeid må selvsagt kritikernes og den redaksjonelle uavhengigheten sikres.

NTOs bransjefellesskap bidrar i dag til at kritikere som er medlem av Heddajuryen får dekket reiseutgifter til å se forestillinger i hele landet. Heddajuryen gjør et svært omfattende arbeid, og gjennom en normalsesong ser og vurderer juryen rundt 150 produksjoner. Vi erfarer at dette er et viktig bidrag til kritikkens vilkår som, utover selve juryeringen, genererer flere anmeldelser av forestillinger også utenom hovedstadsregionen.

NTO har de tre siste årene også bidratt med reisestipender til Norsk Shakespearetidsskrift. Stipendene skal bidra til å dekke reisekostnader i forbindelse med tidsskriftets anmeldelser av produksjoner ved de norske scenekunstinstitusjonene utenfor Oslo, og fordeles etter redaksjonelle vurderinger gjort av tidsskriftets redaktør.

Videre er foreningen medeier i og bidragsyter til nettavisen Scenekunst.no sammen med Danse- og teatersentrum, Norsk Skuespillerforbund, Norske Dansekunstnere og Film- og teaterteknisk forening. I tillegg samarbeider vi med Norsk kritikerlag og Festspillene i Bergen om Årets kritikk, et reisestipend tildelt årets beste kritiske tekst eller radiomanus om utøvende kunstuttrykk.

UAVHENGIG REISESTØTTE FOR KRITIKERE

Vi ønsker å styrke denne typen samarbeid fremover, og vil samtidig ta til orde for at det etableres en uavhengig reisestøtteordning for kritikere innenfor musikken og scenekunsten. Musikk og teater er øyeblikkets kunst som skjer foran et publikum, og innenfor disse kunstformene er det et spesielt behov for at kritikeren er til stede der og da når forestillingen eller konserten finner sted. Relativt små investeringer på dette området kan gi store utslag sammen med flere arbeidsstipend for kritikere.

TILSKUDDSDORDNING FOR SAMFUNNSVIKTIG KRITIKK OG NRKS ROLLE

I tillegg til en videreføring av pressestøtten, bør det vurderes å innføre en ny tilskuddsordning for samfunnsviktig journalistikk slik det er foreslått i NOU 2017:7 *Det norske mediemangfoldet - En styrket mediepolitikk for borgerne*, og vi vil understreke betydningen av at NRK har forutsigbare økonomiske rammer som gjør det mulig å ivareta rollen som kulturformidler.

KUNNSKAPSBASERT POLITIKK OG ORDSKIFTE

Det er gledelig at kulturmeldingen understreker betydningen av at politikktutforming, forvaltningen og det offentlige ordskiftet må være basert på solid kunnskap. Vi ser frem til at dette resulterer i en overordnet forskningsstrategi som kan imøtekomme behovene for langsiktig satsing på kvalitet i forskningen og oppbygging av sterkere forskningsmiljøer.

Vi vil særlig understreke behovet for å fremme den erfaringsbaserte bransjeinnsikten, så vel som den tverrfaglige kulturforskningen slik at samfunnsvitenskapelige innfallsvinkler oftere suppleres med humanistiske og estetiske perspektiver og analyser.

FORSKNINGSSTRATEGI

Vi er glade for at regjeringen har bidratt til å styrke kulturforskningen de senere årene, bl.a. gjennom bevilgninger til forskningsprogrammet KULMEDIA under Forskningsrådet. Likevel ser vi frem til at Grundutvalgets rapport *En kunnskapsbasert kulturpolitikk* fra 2012 følges opp med en mer overordnet forskningsstrategi som kan imøtekomme behovene for langsiktig satsing på kvalitet i forskningen og oppbygging av sterkere forskningsmiljøer.

BRANSJEINNSIKT

Det er viktig å styrke den forskningsbaserte kunnskapen, men også å systematisere og formidle virksomhetenes erfaringsbaserte kunnskap. Dette er viktig både for å styrke institusjonenes eget beslutningsgrunnlag og for å bidra til en politikktutforming og et offentlig ordskifte basert på bransjeinnsikt.

Det er en betydelig utfordring at en i all hovedsak velfungerende musikk- og scenekunstbransje i så stor grad er utsatt for myteproduksjon, som ikke bare forvirrer det offentlige ordskiftet, men som vi også kan se spor av i offentlige dokumenter som er med på å danne grunnlaget for politikktutforming (jf. [Myter og fakta i det kulturpolitiske ordskiftet](#)).

TVERRFAGLIGHET

NTO tar særlig til orde for å styrke forutsetningene for den tverrfaglige kulturforskningen, slik at samfunnsvitenskapelige innfallsvinkler oftere suppleres med humanistiske og estetiske perspektiver og analyser.

Solide humanistiske og estetiske fagmiljøer ved universitetene er essensielle for å sikre den grunnleggende forskningen i seg selv, men også som leverandører av begreper, teorier og betraktningsmåter i den mer brukerrettede forskningen.

Det er derfor viktig at en forskningsstrategi som skal ivareta Kulturdepartementets sektoransvar også omfatter situasjonen for de humanistiske fagene.

UTSATTE HUMANIORAFAG MÅ SIKRES

NTO anmoder om at de utvikles strukturer og ordninger som sikrer fremtiden for nødvendige humaniorafag, basert på en anerkjennelse av at noen av disse fagene, herunder teatervitenskap, er utsatte fag i Norge.

De humanistiske fagene er kritiske dannelsesfag som kvalifiserer bredt og grunnleggende. For musikk- og scenekunstbransjen er dette helt essensielle fag både for kunstnerisk utvikling og for fortolkning og refleksjon på mottakersiden, men også som rekrutteringsarenaer til bransjen.

Det er et prekært behov for å finne frem til strukturer og ordninger som sikrer produksjon og formidling av kunnskap som ikke så lett kan telles og måles, og som dermed ikke gir uttelling i den resultatbaserte delen av finansieringen i høyere utdanning og forskning.

Humaniorafagene er grunnleggende viktige for kunstforståelsen i samfunnet; for å sikre fortolkningskompetansen og mottakersiden i kunsten og som leverandør av begreper, teorier og perspektiver til det offentlige ordskiftet og kritikken.

For norsk scenekunst og musikk er det helt essensielt at det finnes vitale teatervitenskapelige og musikkvitenskapelige fagmiljø. En forutsetning for kvalitet og faglig utvikling i kunsten er at det finnes en selvstendig, akademisk samtalepartner i humaniora som kan analysere kunstens verdi og utfordre etablerte praksiser med historiske og teoretiske betraktningsmåter.

Disse fagene er også viktige rekrutteringsarenaer for profesjonelle til bransjen. For eksempel har et stadig større antall teatersjefer, dramaturger, produsenter, scenekunstnere og teaterkritikere teatervitenskapelig bakgrunn. Denne tilførselen av humanistisk kompetanse og kunnskap i den praktiske utøvelsen har utvilsomt betydning for den faglige utviklingen i bransjen.

NTO har derfor over tid uttrykt betydelig bekymring for utsatte humaniorafag, og særlig for teatervitenskap som i flere år har vært under press, og støtter opprettelsen av en særfinansieringsordning som kan sikre utsatte humaniorafag.

Vi mener imidlertid at den beredskapsordningen som anbefales i rapporten [Særfinansiering av utsatte humaniorafag](#) fremstår så snever i definisjonen at det skaper usikkerhet rundt spørsmålet om den vil få en reell betydning og faktisk sikre nødvendige fag, jf. [NTOs høringsuttalelse til rapporten](#).

PRIVAT FINANSIERING

NTO er positiv til tiltak som kan styrke det samlede finansieringsgrunnlaget for kultursektoren og oppfordrer til en prinsipiell diskusjon om statens rolle, mål og virkemidler for å fremme privat

finansiering. Det er viktig at politikktutformingen er basert på kunnskap om vilkårene for å fremskaffe private gaver og sponsormidler, og at nye ordninger som gaveforsterkningen fortløpende evalueres.

PRINSIPIELL DISKUSJON OM STATENS ROLLE

NTO oppfordrer til en nærmere vurdering av tiltak som kan stimulere privat finansiering som et supplement til offentlig finansiering og derigjennom styrke den totale økonomien i sektoren.

En spredning i private og offentlig finansieringskilder kan også bidra til sterkere strukturer rundt kunsten med tanke på skiftende politiske klima. Det kan komme perioder hvor det ikke bare er behov for supplerende midler eller for å kompensere for svikt i offentlige tilskudd, men også for korrektiver til vedtatte kulturpolitiske mål.

Derimot er vi kritiske til enhver intensjon om at privat finansiering skal erstatte deler av de offentlige investeringene slik at de kunstneriske virksomhetene blir mer avhengig av brukerfinansiering og private givere og sponsorer. En slik dreining samsvarer dårlig med forsikringene om kunstens frihet og kunstinstitusjonenes uavhengighet.

Det er gledelig at prinsippet om en armlengdes avstand mellom politikk og kunstfaglige beslutninger slås så ettertrykkelig fast, men like viktig er det at private interesser ikke legger føringer for utviklingen i kunstfeltet.

For å sikre en reflektert og kunnskapsbasert politikktutforming også på dette området etterlyser vi en prinsipiell diskusjon om hvilken rolle staten skal spille for å fremme privat finansiering, og hvilke mål som skal legges til grunn for vurderingen av statlige virkemidler.

KOST-NYTTE OG EFFEKTIV RESSURSUTNYTTELSE

Politikernes forventninger og oppfordringer om mer privat finansiering må også være basert på en innsikt i hvor ressurskrevende det er å fremskaffe gaver og sponsormidler i allerede underadministrerte institusjoner, og hvor ulike forutsetningene er avhengig av bl.a. geografi, størrelse og type virksomhet.

Musikk- og scenekunstinstitusjonene arbeider kontinuerlig for å øke egeninntektene. Flere av institusjonene setter av betydelige ressurser til dette inntektsarbeidet og har opparbeidet seg en viktig kompetanse på sponsorområdet, og enkelte institusjoner har relativt høye sponsor- og gaveinntekter som er av stor betydning for virksomheten. For andre virksomheter kan samarbeid med næringslivet være viktigere som en del av publikumsarbeidet og for å sikre forankring i lokalsamfunnet, enn som direkte finansieringskilde.

Mange beskriver arbeidet med å fremskaffe og opprettholde gave- og sponsorinntekter som et krevende arbeid. Det har de senere årene vært flere tilfeller av at etablerte sponsoravtaler ikke forlenges, og mange virksomheter viser til at en mer krevende markedssituasjon skaper usikkerhet når det gjelder muligheten for å opprettholde gave- og sponsorinntekter.

Ofte kan resultatene av arbeidet være marginale i forhold til innsatsen, og institusjonene må balansere mellom kost-nytte og vurdere hva som faktisk er mest effektiv ressursutnyttelse. Noen av virksomhetene rapporterer at de ikke har tilstrekkelige administrative ressurser til å drive denne typen inntektsarbeid over tid.

Dersom det forventes at en større del av de nødvendige driftsmidlene skal dekkes gjennom inntekter fra private kilder, øker også kravet til personalinnsats og kompetanseutvikling på dette området.

FAKTABASERT VURDERING AV POTENSIALET

Slik det påpekes i kulturmeldingen er økte inntekter fra private kilder lite relevant for noen, mens det vil kunne representere utsikter til vekst og videreutvikling for andre. Det identifiseres likevel ikke hvor potensialet ligger og hvor en økning i private inntekter er lite relevant.

For å bidra til et best mulig kunnskapsgrunnlag for den videre politikkutformingen på dette området, har NTO siden 2005 utarbeidet årlige oversikter over medlemmenes sponsor- og gaveinntekter.

I 2018 utgjorde sponsor- og gaveinntekter ca. 1,5 pst. av medlemmenes samlede driftsinntekter, med en nedgang fra 2,6 pst. i 2005.

Undersøkelsene viser at midlene er ujevnt fordelt både geografisk og mellom store og små og type virksomhet. Omlag 80 pst. av midlene var konsentrert til ni store institusjoner i Oslo, Bergen, Stavanger og Kristiansand. Femten av 45 virksomheter hadde ikke sponsor- og gaveinntekter dette året.

Vi oppfordrer til en politikkutforming basert på en realistisk vurdering av potensialet for økt privat finansiering av de profesjonelle kunstinstitusjonene i Norge.

Vi minner om at gavetradisjonen i Norge er langt svakere enn for eksempel i USA og Storbritannia hvor kultursektoren i mindre grad anses som et sentralt offentlig ansvarsområde. Norge skiller seg også fra våre nordiske naboland, hvor det finnes et langt større antall pengeutdelende stiftelser for allmennyttige formål enn i Norge.

EVALUERING AV GAVEFORSTERKNINGSORDNINGEN

I 2016 ble gaveforsterkningsordningen utvidet til musikk og scenekunst, og flere av NTO-virksomhetene har mottatt gaveforsterkning siden innføringen. De viktigste giverne er sparebankstiftelsene, sammen med noen få andre private givere som for en stor del er konsentrert til Bergen.

Det er foreløpig uvisst om ordningen over tid bidrar til at nye givere kommer på banen og at private donasjoner øker. Vi etterlyser derfor en evaluering av gaveforsterkningen som også bør se nærmere på i hvilken grad en slik ordning kan føre til en konsentrasjon – ikke bare av private midler – men også av tilgjengelige offentlige midler, på bekostning av de virksomhetene som har vanskeligere vilkår for å skaffe private inntekter.

Etter vårt syn er det viktig å reflektere over disse prinsipielle, demokratiske sidene, samt konsekvensene av private givers innvirkning på fordelingen av offentlige midler.

TILRETTELEGGING FOR FLERE FOND OG STIFTELSE

Etter vårt syn bør det også vurderes alternative eller supplerende virkemidler, herunder tiltak som kan legge til rette for at det etableres flere private fond og stiftelser som kan komme kunsten til gode.

Flere allmennyttige stiftelser er en forutsetning for at mer fondsmidler skal tilflyte profesjonelle kunstinstitusjoner, uten at disse virksomhetene risikerer å utkonkurrere sine egne lokale samarbeidspartnere og frivillige organisasjoner i kampen om allerede begrensede midler.

SKATTEINSENTIVER

Det kan også være grunn til å utrede prinsipielle og demokratiske sider og økonomiske konsekvenser av former for skatteinsentiver for å fremme private gaver, i lys av at det i dag eksisterer slike ordninger for gaver til forskning og frivillige organisasjoner.

KLIMA OG BÆREKRAFT I NORSK MUSIKK OG SCENEKUNST

I bransjen arbeides det med å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det arbeides på tvers av hele kulturfeltet med utarbeidelse av et felles grønt veikart for kulturlivet, og NTO har igangsatt et eget prosjekt for å bistå sine medlemmer i å legge om til grønnere drift.

Det står imidlertid klart at det vil være behov for overordnede nasjonale, bransjeuavhengige verktøy, som klimakalkulatorer, for å standardisere rapportering og mer effektivt identifisere sentrale innsatsområder. Vi ber derfor om at myndighetene prioriterer å tilby slike verktøy og legge til rette for institusjonenes klima- og miljøtiltak.

KUNNSKAPSBEHOV

Klima og bærekraft står høyt på agendaen i bransjen. Det er likevel et stort behov for å styrke bevisstheten og kunnskapen om hvordan virksomhetene best kan bidra til økt bærekraft og redusere miljø- og klimabelastningen. Det arbeides med å fremskaffe slik kunnskap gjennom nettverk og kompetanse- og erfaringsutveksling, men også gjennom ekstern bistand. Behovet for kunnskap og informasjon er i stor grad ikke bransjeavhengig; overordnede nasjonale kunnskapsbanker vil være verdifullt for flere sektorer og akselerere arbeidet.

BRANSJESTANDARD

Hensikten er å oppmuntre til og bistå i å identifisere lokale mål og tiltak i hver enkelt organisasjon, men også å sette mål og identifisere tiltak for bransjen som helhet. Det arbeides derfor blant annet med å utvikle en bransjestandard for klimarapportering- og regnskap i samarbeid med eksterne kompetansemiljø og forvaltere av miljøsertifiseringsordninger, og å støtte implementeringen av dette i hver enkelt institusjon.

NTOS MEDLEMMER

Scenekunstvirksomheter

[Bergen Nasjonale Opera](#)
[BIT Teatergarasjen](#)
[Black Box teater](#)
[Brageteatret](#)
[Bærum kulturhus](#)
[Carte Blanche](#)
[Dansens Hus](#)
[DansiT – Dansekunst i Trondheim og Midt-Norge](#)
[Den Nationale Scene](#)
[Det Norske Teatret](#)
[Det samiske nasjonalteatret Beaivvás](#)
[Det Vestnorske Teateret](#)
[Dramatikkens hus](#)
[Haugesund Teater](#)
[Hålogaland Teater](#)
[Kloden](#)
[Nationaltheatret](#)
[Nordland Teater](#)
[Norsk scenekunstbruk](#)
[Opera Østfold](#)
[Oslo Nye Teater](#)
[Peer Gynt](#)
[Riksteatret](#)
[Rogaland Teater](#)
[Rosendal Internasjonale Teater](#)
[Skuespiller- og danseralliansen](#)
[Teater Ibsen](#)
[Teater Innlandet](#)
[Teater Manu](#)
[Teater Vestland](#)
[Teatret Vårt](#)
[Trøndelag Teater](#)
[Turnéteatret i Trøndelag](#)
[Unge Viken Teater](#)
[Vega Scene](#)
[Østfold Internasjonale Teater](#)
[Årjelhsaemien Teatere](#)

Musikkvirksomheter

[Barokkanerne – Norwegian Baroque Ensemble](#)
[BIT20 Ensemble](#)
[Det Norske Blåseensemble](#)
[Det Norske Kammerorkester](#)
[Det Norske Solistkor](#)
[Edvard Grieg Kor](#)
[Musikkselskapet Harmonien](#)
[Oslo Quartet Series](#)
[Riksscenen](#)
[Stavanger Symfoniorkester](#)

Musikk og scenekunst

[Arktisk Filharmoni](#)
[Den Norske Opera & Ballett](#)
[Kilden teater og konserthus](#)
[Trondheim Symfoniorkester & Opera](#)